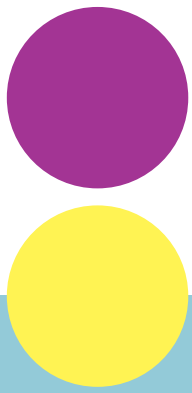
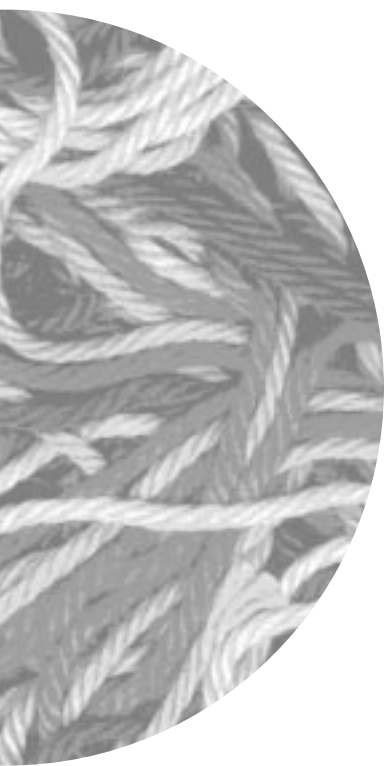

Kleur in cultuur

Intercultureel onderwijs bij CKV

Kleur in cultuur

Intercultureel onderwijs bij CKV

Colofon

Auteurs

Astrid Rass
Ariadne Urlus

Adviezen

Marijke Elzenga
Lieke Koot

Eindredactie en projectcoördinatie

Eeke Wervers

© SLO 2002

SLO

afd. kunstvakken VO
postbus 2041
7500 CA Enschede
tel. 053-484 02 74

Deze publicatie is te downloaden via www.slo.nl. Voorbeelden uit deze publicatie mogen -met bronvermelding- vrij gebruikt worden in de klas.

Inhoud

Inleiding	4
Hoofdstuk 1 CKV en Intercultureel onderwijs	6
1.1 CKV1	6
1.2 CKV binnen het vmbo	6
1.3 Didactiek en randvoorwaarden	7
1.4 CKV-netwerk	8
1.5 ICT en CKV	9
Hoofdstuk 2 De CKV onderdelen	11
2.1 Introductie, autobiografie en definitie	11
2.2 Culturele kaart	13
2.3 Keuze van een discipline/activiteit	15
2.4 Onderzoek	16
2.5 Activiteit	18
2.6 Kunstdossier en reflectie	19
2.7 Autobiografie en presentatie	20
Hoofdstuk 3 Werkvormen	22
3.1a Werkvorm: 'Mijn persoonlijke cultuurposter'	22
3.1b Werkvorm: 'Overzicht kunst en cultuur voorbeelden'	23
3.2a Werkvorm: 'Brochure van het culturele aanbod'	24
3.3a Werkvorm: 'Kiezen vanuit centraal thema'	25
3.4a Werkvorm: 'Eigenwijs kijken'	26
3.5a Werkvorm: 'Het houden van een interview'	27
3.6a Werkvorm: 'Reflectie met steekwoorden'	27
3.6b Werkvorm: 'Reflectiegesprek in een groep'	28
3.6c Werkvorm: 'CKV-logboek'	29
3.7a Werkvorm: 'Muurkrant'	30
3.7b Werkvorm: 'Dans opvoeren'	30
Hoofdstuk 4 CKV-netwerk	32
4.1 Steunfunctie-instellingen voor kunsteducatie	32
4.2 Culturele instellingen	34
Hoofdstuk 5 Informatie en communicatie technology	36
5.1 Zoeken op Internet	36
5.2 Informatie verzamelen	37
5.3 CKV-pagina maken	37
5.4 CKV-website maken	38
5.5 CKV-logboek bijhouden	40
5.6 (Internationale) samenwerking	40
Bijlage I Reflectie en beschouwing	43
Bijlage II Reflectie stimuleren bij CKV	45
Bijlage III Samenwerkingskaart	46
Bijlage IV Interviewkaart	47
Bijlage V Webadressen	49
Bijlage VI 'Mindmapping'	53
Bijlage VII Reflectiegesprek in een groep	54

Inleiding

Intercultureel onderwijs bij CKV-vmbo en CKV1 is een onontkoombaar onderwerp. Leerlingen kiezen culturele activiteiten op basis van hun belangstelling en eigen culturele achtergrond. Zij brengen zo op een vanzelfsprekende manier verschillende culturen in het lesprogramma. Naast het kiezen van culturele activiteiten zijn reflectie en uitwisseling van belang. De leerling reflecteert op zijn eigen keuzes en resultaten en wisselt deze uit met medeleerlingen en de docent.

Op deze manier is CKV per definitie intercultureel: uitwisseling tussen leerlingen uit verschillende subculturen (jongerencultuur), verschillende milieus, van verschillende geografische herkomst en verschillende etnische achtergrond. Iedere school heeft er mee te maken, al zal de ene school homogener zijn wat betreft leerlingenpopulatie dan de andere.¹

Docenten geven vaak les aan heterogene groepen, met leerlingen waarvan zij de culturele achtergrond niet of nauwelijks kennen. Ondanks dat er al jarenlang grote groepen Marokkanen, Turken en Surinamers in Nederland wonen, beschikken de meest docenten over weinig kennis met betrekking tot gewoonten, gebruiken, religie –kortom de cultuur- van deze groepen Nederlanders. Daar komen nog leerlingen van allerlei anderen nationaliteiten bij; sommige docenten hebben wel vijftien nationaliteiten in één klas. Soms lastig om les aan te geven, maar ook een rijke bron voor activiteiten en uitwisseling.

Wat dichter bij huis kunnen de verschillen ook groot zijn. Cultureel gezien is er een behoorlijke generatiekloof tussen docenten en leerlingen. Veel docenten hebben geen idee welke boeken of tijdschriften hun leerlingen lezen, wat hun favoriete muziek is, welke websites ze het liefst bezoeken en waarom.

Deze publicatie is bedoeld om docenten op weg te helpen om hun leerlingen te stimuleren tot (inter)culturele uitwisseling. Als uitgangspunt nemen we de voor CKV-vmbo ontwikkelde methodiek, waarbij leerlingen redelijk zelfstandig en vaak in groepjes werken. De docent begeleidt daarbij de leerlingen aan de hand van een stappenplan om activiteiten te ondernemen. Die stappen gaan we bekijken op mogelijkheden op een interculturele aanpak. Het gaat daarbij om de volgende stappen:

1. Definitie formuleren van kunst en cultuur: een definitie die recht doet aan de grote verscheidenheid op cultureel gebied.
2. Culturele kaart: leerlingen brengen alle fysieke plaatsen, waar culturele activiteiten ondernomen worden, in kaart.
3. Keuze van een discipline: dans, beeldende kunst, theater en muziek.
4. Onderzoek: leerlingen verzamelen informatie over de discipline (of activiteit).
5. Activiteit: confrontatie met kunst en cultuur, de centrale stap bij CKV.
6. Kunst dossier en reflectie: verslag in beeld, geluid, beweging, of in taal.
7. Presentatie: uitwisseling van ervaringen en beleving.

Deze stappen worden in de volgende hoofdstukken uitgewerkt, met zoveel mogelijk voorbeelden en tips om de stappen zo in te vullen, dat ze recht doen aan de diversiteit van culturele uitingen en van leerlingen.

Veel van deze stappen corresponderen met de domeinen van CKV1. Dat maakt (delen van) deze ook geschikt voor CKV1 docenten en leerlingen.

Daarnaast bevat deze publicatie een overzicht van partners buiten de school, die kunnen assisteren bij het inbrengen of uitwerken van interculturele componenten. Allereerst natuurlijk de aanbieders, maar ook gastdocenten en consultants van instellingen voor kunsteducatie.

Tenslotte worden de mogelijkheden van de nieuwe media, met name internet, bekeken op mogelijkheden voor informatieverzameling, presentatie en uitwisseling, zowel voor docenten als voor leerlingen.

Voor alle hierboven genoemde onderwerpen wordt een groot aantal werkvormen aangeboden, waarmee alle ideeën en voorstellen direct toepasbaar zijn in de lespraktijk.

¹ Zie ook de SLO-publicatie uit 2001: Intercultureel onderwijs bij de kunstvakken.

Hoofdstuk 1.

CKV en Intercultureel onderwijs

Bij culturele en kunstzinnige vorming (zowel CKV1 voor havo en vwo, als CKV voor het vmbo), werken leerlingen zoveel mogelijk zelfstandig en maken eigen keuzes. Leerlingen kiezen een discipline, een activiteit, ondernemen de activiteit en doen vervolgens verslag in hun kunstdossier. Als voorbereiding en verdieping op de activiteit doen leerlingen onderzoek naar de verschillende vormen van kunst en cultuur. Zowel kunst en cultuur uit hun eigen cultuur en belevingswereld als kunst en cultuur uit andere werelden. Cultuur kan in die zin breed worden opgevat. Als afsluiting van alle CKV-activiteiten kunnen de leerlingen een presentatie geven over één of meerdere activiteiten die ze hebben ondernomen en de ervaringen die ze hebben opgedaan.

Een centraal onderdeel bij het vak CKV is het kunstdossier. Het kunstdossier laat een verzameling van alle CKV-activiteiten zien en toont de ontwikkelingslijn op het gebied van kunst en cultuur die een leerling heeft doorgemaakt. Het kunstdossier en de reflectie daarop wordt door de CKV-docent samen met de leerling besproken en beoordeeld.

1.1. CKV1

CKV1 is culturele en kunstzinnige vorming voor leerlingen in de tweede fase havo en vwo.

Het vak CKV1 bestaat uit vier domeinen waarin de eindtermen gevat zijn:

- Culturele activiteiten
- Kennis van kunst en cultuur
- Praktische activiteiten
- Reflectie op kunstdossier

De docent heeft binnen deze vier domeinen de vrijheid om het vak CKV1 vorm te geven.

Kenmerkend voor CKV1 is dat er gewerkt wordt met thema's. Deze thema's kan de docent zelf kiezen. In vele CKV1-methodes wordt al een aantal thema's zoals Helden, De stad, Liefde of De droom gegeven, waarmee gewerkt kan worden.

Bij CKV1 is het verplicht dat alle kunstdisciplines (beeldende, dans, theater, literatuur en muziek) aan bod komen. Leerlingen moeten in principe actief deelnemen aan ten minste 6 (havo) respectievelijk 10 (vwo) culturele activiteiten, maar de school mag hier van afwijken.

1.2 CKV BINNEN HET VMBO

Het vak CKV binnen het vmbo is een onderdeel van Kunstvakken 1 waarvoor de volgende eindtermen gelden:

1. oriënteren op leren en werken.
2. basisvaardigheden
3. culturele activiteiten (4)
4. reflectie en kunstdossier

Op basis van deze eindtermen heeft SLO in samenwerking met 16 scholen een methodiek ontwikkeld. Kenmerkend aan deze CKV-vmbo-methodiek is het zogenaamd CKV-stappenplan. Leerlingen definiëren met elkaar wat ze verstaan onder kunst en cultuur, kijken wat er in hun omgeving te doen is op het gebied van kunst en cultuur, kiezen voor een discipline (beeldend, dans, theater en muziek), kiezen voor een activiteit, gaan op pad, vertellen wat ze er van vonden en verzamelen uiteindelijk al hun bevindingen in een kunstdossier.

Een ander kenmerk van de methodiek is een zelfstandig werkende leerling, die bij zijn keuzes wordt begeleid door de docent. Het stappenplan kan een leerling dan ook zoveel mogelijk (in groepjes) zelfstandig doorlopen. Het vak wordt afgesloten als de leerling alle vier de activiteiten naar behoren heeft uitgevoerd.

1.3 DIDACTIEK EN RANDVOORWAARDEN

Het maken van een eigen keuze voor kunst en cultuur en het samenstellen van een kunstdossier en daarop reflecteren, zijn belangrijke eindtermen uit het CKV-programma. Leerlingen kiezen tijdens CKV zoveel mogelijk zelfstandig welke activiteit ze gaan doen. Daarbij is ruimte voor eigen initiatief van de leerling en de docent. De docent is in eerste instantie de initiator, inspirator en motivator bij het vak CKV. Hij legt uit wat het vak inhoudt, wat de bedoeling is, welke uitdagingen er kunnen zijn en wat er aan het einde bereikt kan worden. Daarnaast is hij degene die de leerlijn bewaakt en in de gaten houdt.

Docent als coach

Vanuit een krachtige en inspirerende CKV-leeromgeving fungeert de docent als coach. Hij hanteert en schept voorwaarden voor samenwerkend leren, geeft feedback als ondersteuner, traint sociale vaardigheden en begeleidt de beoordeling van het werk. Deze vaardigheden zijn belangrijk voor CKV-lessen, maar kunnen ook bij andere vakken worden aangeleerd.

Een krachtige CKV-leeromgeving (zie ook bijlage I 'Reflectie en beschouwing') kenmerkt zich door het aanbieden van inspirerende culturele activiteiten van steeds complexer niveau en diverser van aard en het aanbieden van veel begeleiding tot meer en meer vrijheid om zelfstandig te leren.

Daarnaast leert de docent de leerling zelfstandig te kiezen, te ondernemen, te onderzoeken en te reflecteren op de activiteiten die hij heeft ondernomen.

Een eerste activiteit met de hele klas gezamenlijk kan een goede basis zijn van waaruit leerlingen voor de volgende stap steeds zelfstandiger een keuze maken. De rol van de docent kan van sterk begeleidend en sturend tot meekijken en begeleiden op afstand variëren. Dus ook wat betreft het intercultureel thema. Intercultureel kan bij een activiteit een leidraad zijn; 'kies voor deze activiteit een multicultureel onderwerp'. Maar af en toe leerlingen bijsturen en ideeën voor multiculturele activiteiten aandragen kan ook inspirerend werken.

Taken voor een CKV-docent zijn eveneens:

- momenten organiseren van uitwisseling in de klas of tussen de groepjes;
- op de hoogte blijven van de keuzes en geplande activiteiten van de leerlingen;
- leerlingen op weg helpen;
- begeleiden door vragen te stellen;
- ervoor zorgen dat er plannings gemaakt worden;
- dat binnen groepjes taken verdeelt worden;
- controleren dat leerlingen de stappen die horen bij CKV doorlopen en kunnen overzien;
- zorgdragen voor aansluiting van de ene stap op de anderen;
- zorgdragen voor het beoordelingsproces;
- bijhouden welke afspraken buiten school gemaakt worden.

Reflectie

Reflectiemomenten zijn gedurende het hele vak CKV van belang. Reflectie kan plaats vinden na elke activiteit, een onderdeel, aan het einde van elke les en als afsluiting van CKV. Reflectie is meer dan alleen beschouwen en gaat verder dan controleren wat een leerling heeft gedaan. 'Wat vond je ervan en waarom' is een centrale vraag bij reflectie. De docent helpt daarbij de leerling met het helder krijgen van de eigen mening en bij het verwoorden (of uitbeelden) van gevoelens en ervaringen (zie ook bijlage I en II).

Van groot belang voor reflectie zijn:

- frequente uitwisseling in de klas tussen leerlingen, groepjes en docent;
- alle producten van de klas tentoonstellen en bespreken;
- er is sprake van eigen initiatieven en experimenteren;
- het gaat om de inhoud en het proces en niet zozeer om een beoordeling van een prestatie.

CKV-lokaal

Een krachtige CKV-leeromgeving begint bij het inrichten van een CKV-lokaal. Een verzameling posters, folders, teken/schilderspullen, computer, software, Internet, telefoon, televisie, audiocassette, opname-apparatuur, video, werkhoekjes, vergadertafels zijn daarbij een goede uitgangspositie. Zo wordt het lokaal een ontmoetingsplek voor overleg, discussie en het genereren van ideeën. De docent heeft veelal in het begin bij de inrichting van het lokaal de leiding. Gedurende het schooljaar zullen leerlingen de plek mee helpen aankleden en maken zoals die voor hen werkbaar is. Voorbeelden van het aankleden van het lokaal zijn: de gezamenlijke definitie van kunst en cultuur ophangen, de culturele omgeving wordt letterlijk in kaart gebracht op een stadsplattegrond, en visuele presentaties van activiteiten. Docent en leerlingen exposeren de producten die en route gemaakt worden in het CKV-lokaal. Aan het eind van het CKV-traject heeft de klas een impressie van het leerproces. Leerlingen krijgen zo direct invloed op hun eigen leeromgeving. Leuk voor de leerlingen, maar ook voor ouders en belangstellenden.

1.4 CKV-NETWERK

Bij CKV moet veel geleerd en veel georganiseerd worden. Dat kan onder leiding van een individuele docent, maar dat is minder leuk en minder efficiënt. Bundel de krachten en kennis met collega's en streef naar een CKV-netwerk binnen school. Dit kan bestaan uit CKV-docenten, maar ook andere vakdocenten. Bijvoorbeeld om vakoverstijgend werken makkelijker te maken. Een intern netwerk is een goede manier om geïnformeerd te worden over het culturele aanbod (een collega houdt alles op het gebied van theater in de gaten, iemand anders 'doet' dans) en om praktische hulp te krijgen (de ICT docent kan een CKV-pagina maken op de schoolwebsite). Ook voor het inroosteren van de uren CKV en het begeleiden van leerlingen tijdens activiteiten of de presentatie is het prettig, als andere collega's en leiding achter het vak staan. Op deze manier kunt u binnen school een goede basis leggen voor het vak: u kunt anderen enthousiasmeren, inhoudelijk brainstormen over het te volgen traject en de aanpak, maar ook praktische voorwaarden scheppen voor de uitvoering.

CKV-platform

Bijna alle steunfunctie-instellingen voor kunsteducatie bieden een regionaal of stedelijk platform aan. Hierin zitten CKV- of CKV1-docenten van andere scholen én vertegenwoordigers van culturele instellingen uit de omgeving. Door aan te sluiten bij zo'n buitenschools CKV-netwerk wordt de basis gelegd voor een culturele infrastructuur. In dit netwerk kunt u kennis uitwisselen en samenwerken. Een belangrijke taak van een dergelijk regionaal platform is de afstemming tussen de vraag van scholen (wat zou u willen van een instelling / kunstenaar) en het aanbod van instellingen / personen (wat bieden zij, en op welke manier zou dit aanbod beter op uw vraag kunnen worden afgestemd). Maar ook is het mogelijk, door de macht der aantallen, met meerdere scholen uit de regio samen een speciale reeks voorstellingen (met korting) te organiseren, of een speciale middagvoorstelling voor leerlingen in het theater af te spreken.

Een CKV-platform kan ook door een aantal scholen in een regio georganiseerd worden.

Culturele instellingen

Om tot concrete activiteiten te komen is het aan te raden om (naast het brede CKV-platform) een eigen 'culturele kaart' te maken, aansluitend bij uw wensen en (on) mogelijkheden. Het is voor docenten belangrijk te weten wat het aanbod in de omgeving is en wie de aanbieders zijn, maar ook of de kwaliteit van het gebodene aansluit bij uw wensen. De aard van het aanbod moet geschikt zijn voor de leerlingen, maar ook de manier van begeleiding of de aanpak. Dit hoeven niet uitsluitend de 'reguliere' of grote instellingen te zijn. Een atelierbezoek, een designwinkel, een wereldwinkel, een amateurgezelschap: allemaal culturele aanbieders. Een interculturele aanpak van CKV maakt dat u ook kunt kijken buiten de gevestigde instellingen om. Festivals zijn zo'n mogelijke 'partner'. Leg contacten met (een aantal) culturele instellingen of aanbieders. Leer de (eventuele) educatieve

medewerker kennen. Ga samen met de medewerker of producent om de tafel zitten en bespreek de (on) mogelijkheden. Nodig de persoon in kwestie een keer uit bij u op school, zodat zij weten wat er op een school wordt gedaan, en met welke doelgroep zij te maken krijgen.

Dit lijkt een arbeidsintensieve aanpak, maar vaak levert zij een grote meerwaarde, waar u nog jaren de vruchten van kunt plukken. En op deze manier voorkomt u teleurstellingen bij uw leerlingen.

In Hoofdstuk 4 vindt u een verdere uitwerking en (web)adressen.

1.5 ICT EN CKV

ICT kan op verschillende gebieden ingezet worden bij CKV: communicatie & e-mail, informatie, als gereedschap en als leeromgeving. ICT is: internet en e-mail, maar ook een gereedschap om een mooi verslag of beeldverhaal te maken, een flyer te ontwerpen, een webpagina in elkaar te zetten. In elk CKV-lokaal zou op zijn minst een multimediacomputer met internetaansluiting moeten staan, idealiter ook met een aantal leuke programma's voor beeldbewerking en bijbehorende randapparatuur.

Afhankelijk van de manier waarop u ICT wilt inzetten bij CKV, zijn de randvoorwaarden:

- voldoende (multimedia) computers in een voor leerlingen toegankelijke ruimte, met internet en e-mail;
- voldoende en goed bereikbare randapparatuur zoals scanner, digitale camera;
- voldoende en adequate software;
- een goed systeembeheer;
- begeleiding bij het werken met de software.

De toegevoegde waarde van internet voor de kunstvakken, met name voor CKV en CKV1, is de ontsluiting van een enorme hoeveelheid informatie over het aanbod van cultuur, van instellingen en kunstenaars (producenten) uit de hele wereld, maar ook uit de eigen regio. Het merendeel van de culturele instellingen in Nederland en meer en meer kunstenaars (of andere culturele producenten) hebben een website. Soms zelfs met een speciale educatieve tak. Informatie op deze sites is ongelijksoortig maar in ieder geval staan er praktische zaken op als het programmaoverzicht of de maandagenda, speellijsten, de adresgegevens en opening- of aanvangstijden, kosten, de geldigheid van CKV-bonnen, mogelijkheden voor een rondleiding of een kijkje achter de schermen, contactpersoon, e-mail adres en telefoonnummer, enzovoort. Bij diverse instellingen kunt u online kaartjes reserveren. Ook bieden de meeste websites inhoudelijke informatie, het hoe en waarom van de voorstelling, tentoonstelling, het werk, of wordt u via linkjes doorverwezen.

Om een interculturele aanpak bij de kunstvakken te bewerkstelligen hoeven docenten beslist niet alles te weten over verschillende culturen, als ze maar weten waar en hoe ze deze kunnen vinden en/of hun leerlingen hierin kunnen begeleiden.

Een tweede, wellicht minder voor de hand liggende maar krachtige toepassing van internet is gelegen in de mogelijkheden tot interactie, (kennis) uitwisseling en communicatie, zowel op individueel niveau als op klasse- of groepsniveau.

Een derde toepassing van ICT is 'creatief', de computer als gereedschap om een verslag mooi vorm te geven, foto's van een activiteit op het internet te publiceren, of om een powerpoint presentatie te maken. U kunt met de computer:

- tekeningen en animaties maken;
- werkstukken en presentaties maken;
- scannen, digitale foto's inladen, beeld bewerken;
- een website maken.

Het gaat te ver om in deze publicatie uitgewerkte lessen aan te bieden op het gebied van beeldbewerking of websites bouwen. Maar ook hier biedt internet uitkomst. Er is een keur van gebruiksvriendelijke, uitgewerkte lesvoorbeelden, bijvoorbeeld gemaakt door KPC-Groep en SLO.

Bij al deze toepassingen kunt u kiezen voor een eenvoudige manier (zoeken op internet, e-mailen, plaatjes in een Worddocument toevoegen) tot een meer complexe - en daardoor arbeidsintensievere - manier (een CKV-pagina maken, online samenwerken, gebruik maken van een digitale leeromgeving, geavanceerde software gebruiken).

In Hoofdstuk 5 vindt u een verdere uitwerking en webadressen.

Hoofdstuk 2 De CKV-onderdelen

In volgende paragrafen zal aan de hand van de onderdelen die aan bod komen bij CKV uitgelegd worden welke mogelijkheden er zijn om per onderdeel aandacht te besteden aan het thema intercultureel. De onderdelen betreffen:

- 2.1 Introductie, autobiografie en definitie
- 2.1 Culturele kaart
- 2.3 Keuze van een discipline/activiteit en onderzoek
- 2.4 Activiteit
- 2.5 Kunstdossier en reflectie
- 2.6 Autobiografie en presentatie

Er zullen tips worden gegeven voor werkvormen (waarvan enkelen zullen worden uitgewerkt in hoofdstuk 3), de inzet van ICT en de mogelijkheden voor samenwerking met culturele instellingen.

2.1 INTRODUCTIE, AUTOBIOGRAFIE EN DEFINITIE

Leerlingen bereiden zich voor op het vak CKV1 en CKV. Wat is kunst en cultuur, is dat kunst met een grote K of ook jongerencultuur en wat doe ik zelf eigenlijk allemaal al aan kunst en cultuur? Leerlingen en docent maken gezamenlijk een definitie van kunst en cultuur en deze zal per school verschillen. Belangrijk is dat de definitie ruimte geeft voor de grote verscheidenheid op cultureel gebied en een kader biedt aan leerlingen voor de keuze van activiteiten.

Introductie

CKV begint met een korte uitleg over het vak CKV. Wat houdt CKV in, wat betekent dit vak voor de leerlingen en wat moeten en mogen ze tijdens de lessen CKV doen. CKV is een vak voor en, zoveel mogelijk, door leerlingen. Leerlingen hebben in veel gevallen de vrijheid om zelfstandig keuzes te maken voor een confrontatie met kunst en cultuur. Het maken van een keuze wordt gebaseerd op eerdere belevingen of ervaringen, en onder begeleiding van de docent. Een cultuurautobiografie is een middel om deze eerdere belevingen en ervaringen zichtbaar te maken en om latere keuzes op te baseren. Daarnaast scheidt het maken van een definitie van wat kan worden verstaan onder kunst en cultuur helderheid. De keuze van leerlingen voor een kunst- of cultuuractiviteit is vrij, mist deze past binnen de definitie.

Voordat het culturele aanbod in kaart wordt gebracht is het interessant te ontdekken wat kunst en cultuur voor ieder in de klas betekent. Wat is onze eigen definitie? Wat betekent het voor iedere leerling individueel? Hoeveel culturen zijn er in onze klas, in Nederland?

Cultuur is veel omvattend: hoe mensen zich kleden, hoe ze eten, hoe ze met elkaar omgaan, hun huizen en steden bouwen, godsdienst beleven en politiek bedrijven. Kunst is een speciale uiting van cultuur. Het kan met een kleine en een grote 'K'. Wat is het verschil tussen cultuur en kunst?

Kunst en cultuur zijn ook verschillend voor ieder mens. Je kunt er afspraken over maken of er met elkaar over praten, dat wel. Het kan in één leven ook veranderen. In de pubertijd ervaren we de cultuur anders dan wanneer we volwassen zijn. Ook de cultuur van een land verandert steeds. Door de media, televisie & internet, film, reizen kijken we gemakkelijk over de grenzen. Migratie heeft de culturen gemengd. Daarom onderzoeken we eerst wat iedere leerling zelf vindt van kunst en cultuur. Daarbij wordt ook gekeken naar de culturele diversiteit in de klas, op school en in de buurt.

Autobiografie

Een cultuurautobiografie toont een beeld van de kunst- en cultuurervaringen van leerlingen. Wat weten leerlingen al van kunst en cultuur, wat hebben ze allemaal al gedaan en wat doen ze nu? In de praktijk blijkt dat leerlingen vaak meer weten en meer hebben gedaan dan dat ze in eerste instan-

tie denken. Het bezoeken van historische dorpjes in Frankrijk, het beklimmen van de domtoren in Utrecht, het meemaken van een Joodse bruiloft, het bekijken van bioscoop- of videofilms, het bezoeken van een popconcert, het kiezen van je kledingstijl of het kiezen van een schilderij of poster voor in je kamer zijn dingen die te maken hebben met kunst en cultuur. Een veelvoorkomende ontdekking bij leerlingen is dan ook: 'Ik ben eigenlijk al heel erg cultureel'.

Een cultuurautobiografie is gericht op het in kaart brengen van de eigen kunst- en cultuurervaringen. Bij Intercultureel onderwijs gaat het echter niet alleen om het ontdekken van jezelf, in dit geval het maken van een cultuurautobiografie, maar het gaat een stapje verder. 'Centraal staat het ontdekken van jezelf in dialoog met de anderen. In de ontmoeting met het andere leer je jezelf kennen. Je hebt de ander nodig om jezelf te zien'. Door vragen te stellen aan de ander over zijn of haar identiteit kom je meer te weten over je eigen identiteit.

Leerlingen kunnen daarom als aanvulling op hun eigen cultuurautobiografie de cultuurbiografie van klasgenoten maken. Welke kunstactiviteiten vindt de ander leuk denk je, van welke muziek houdt de ander? Een cultuurautobiografie geeft een beeld van hoe een leerling zich zelf ziet en een cultuurbiografie geeft daarbij aanvullingen met ideeën en beelden van hoe een andere leerling jou ziet op gebied van kunst en cultuur. Via het imago (misschien vooroordeel) van een ander kun je over jezelf leren. Op deze manier krijgen leerlingen een goed beeld van hun eigen culturele achtergrond en die van anderen. Alle cultuur(auto)biografieën tezamen kunnen een interessante afspiegeling geven van de diversiteit in interesses, ervaringen en culturen in een klas.

Definitie

Tijdens CKV maken leerlingen keuzes voor activiteiten op gebied van kunst en cultuur. Deze keuzes zijn gebaseerd op eerdere ervaringen, maar ook wordt gekeken of de keuzes passen binnen de uitgangspunten van de klas of de school. In het examenprogramma staat dat de culturele activiteit moet voldoen aan een algemeen erkende kwaliteit. Het wordt aan de docent en de leerling overgelaten wat verstaan wordt onder algemeen erkende kwaliteit. Belangrijk is dat de docent samen met de leerlingen afspraken maken over wat wel en niet kunst en cultuur is. De marges waarbinnen een leerling zijn activiteiten kiest, kunnen gezamenlijk worden geformuleerd door middel van het opstellen van een definitie.

Elke leerling kan vanuit zijn eigen persoon, culturele achtergrond of context, beschrijven wat kan worden verstaan onder kunst en cultuur en wat vooral niet. Op deze manier wordt door de leerlingen en docenten een overzicht gemaakt van de begrippen, definities of foto's die horen bij kunst en cultuur. Uiteindelijk is het doel om gezamenlijk tot een definitie te komen. Een definitie van kunst en cultuur die recht doet aan de grote verscheidenheid op cultureel gebied.

Belangrijk aspect bij onderstaande werkvormen is uitwisseling tussen leerlingen. Kennis en ervaringen over andermans cultuur vormen een eerste stap naar respect.

*zie ook hoofdstuk 3

*Werkvorm: 'Mijn persoonlijke cultuurposter'**

Leerlingen maken een poster met hun persoonlijke cultuur (familie-achtergrond, hobby's, uitgaan, normen en waarden, toekomstdromen, kleding, etc.)

Werkvorm: 'Kunst en Cultuur (Auto)Biografie'

Schrijf op of verbeeld wat een leerling al weet over kunst en cultuur en wat hij in zijn leven op gebied van kunst en cultuur al heeft meegemaakt. Leerlingen kunnen een soortgelijke cultuurbiografie maken voor een ander. Wat weet je al van een medeleerling? Doet hij veel aan kunst en cultuur of is het een 'cultuurbaar'? De leerling leert zichzelf en de ander beter kennen op gebied van kunst en cultuur.

Werkvorm: 'Kunst- en cultuurprofiel'

Leerlingen maken een omtrek van hun eigen hoofd (profiel), lichaam of hand.

Hierin maken ze een collage (foto's, tekeningen, tekst) over wat zij allemaal al weten over kunst en cultuur.

*Werkvorm: 'Overzicht kunst en cultuur voorbeelden'**

Op grote vellen papier schrijven of plakken leerlingen plaatjes over onderwerpen waarvan zij denken dat die horen bij kunst en cultuur.

Werkvorm: 'Eén zin'

Leerlingen formuleren in één zin wat ze verstaan onder kunst en cultuur. Gezamenlijk kan een definitie worden gekozen of gemaakt, en worden opgehangen in de klas.

*zie ook hoofdstuk 4

CKV-netwerk

Leg contacten met culturele instellingen of kunstenaars in de eigen omgeving en achterhaal welke rol de steunfunctie kan hebben. Is er samenwerking mogelijk? Welke projecten bieden zij aan? Wat is het aanbod? Is dit een geschikte instelling voor de leerlingen om te bezoeken? Is er meer mogelijk? Bijvoorbeeld een workshop of een kijkje achter de schermen?

Ook leerlingen kunnen ingeschakeld worden bij de inventarisatie van culturele aanbieders, met name waar het gaat om hun eigen culturele achtergrond.

Tip: Als introductie op het van CKV een reeks workshops of een optreden op school (laten) verzorgen m.b.v. de steunfunctie instelling.

*zie ook hoofdstuk 5

*ICT: Zoeken op internet **

Laat leerlingen oefenen met een zoekmachine (bv. Google). Als je 'kunst' of 'cultuur' intypt, blijkt dit eigenlijk niet zoveel op te leveren (je krijgt onmogelijk veel 'hits'). Maar als je 'kunst Nijmegen' intypt, wordt het al beter... 'Turkse muziek Nijmegen' levert weer iets anders op.

Selecteer leuke onderwerpen en websites, print deze en verzamel ze op een groot vel papier. Beslis daarna met de hele klas welke onderwerpen kunnen blijven staan en welke onderwerpen kunnen worden doorgestreept (bijvoorbeeld omdat het al is afgelopen). Alles wat overblijft hoort bij kunst en cultuur.

ICT: Is je familie bekend op het www

Zoek naar je familiewortels op internet. Type je naam in bij een zoekmachine en kijk wat er gebeurt. Komt jouw naam voor? Is het familie? Ken je ze? Waar komen ze vandaan?

Een leuke kennismaking met een zoekmachine.

2.2 CULTURELE KAART

Leerlingen doen onderzoek naar waar er iets te doen is op het gebied van kunst en cultuur in hun omgeving. Van musea, concertzalen, buurthuizen met een cultureel programma tot monumentale boerderijen, mode ateliers, architectenbureaus, grafisch ontwerpers en kunstverzamelaars. Voorbeelden genoeg om een uitgebreide culturele kaart te maken.

Docenten en leerlingen hebben in het eerste onderdeel (zie paragraaf 2.1) een overzicht gemaakt van wat zij zelf hebben gedaan op het gebied van kunst en cultuur. Daarbij is de definitie zo ruim mogelijk geformuleerd en doet zoveel mogelijk recht aan de grote verscheidenheid op cultureel gebied.

Sommige leerlingen zullen al veel met kunst en cultuur doen, anderen maar een beetje. Niet alle kanten van kunst en cultuur zullen bij iedereen uit de klas bekend zijn. Er valt daarom nog veel nieuws te ontdekken. In een inspirerende culturele klas/omgeving worden leerlingen uitgedaagd om te leren van het onbekende. Uitgaande van de verschillende wensen, culturele achtergronden en leefwijzen van een leerling kan een omgeving gecreëerd worden die verdieping of verrijking tot stand brengt. *'Door de inrichting van een uitdagende leeromgeving komen leerlingen oog in oog te staan met.... het onbekende en vreemde. De confrontatie met het onbekende brengt vaak in eerste instantie onrust met zich mee alvorens er begrip zal ontstaan. Maar voor iemand die eenmaal het vreemde heeft leren begrijpen, is ook het normale niet meer vanzelfsprekend. Dat is een wezenlijke ervaring².* Naast het formuleren van een definitie is het creëren van een rijk en divers (intercultureel) overzicht van de culturele activiteiten in de omgeving een belangrijk onderdeel.

Leerlingen gaan bij deze stap zoeken naar kunst en cultuur in de omgeving van hun school, hun huis, hun woonplaats of, als leerlingen in een wat cultuurarmere omgeving wonen, hun regio (grote stad, provincie). De culturele kaart geeft een indruk van alle verschillende mogelijkheden op lokaal en regionaal niveau. Musea, concertzalen, buurthuizen met een cultureel programma, voorbeelden van cultureel erfgoed, individuele kunstenaars, dansscholen, amateurkunst, culturele cafés.

De grote en bekende instellingen zullen snel hun plekje op de kaart krijgen. Het zoeken naar de (multiculturele) instellingen die niet zo bekend zijn draagt bij aan het vormen van een rijk en divers multicultureel aanbod (leeromgeving) om inspiratie uit te halen.

Bij het maken van de (multi)culturele kaart kunnen diverse werkvormen worden gebruikt. Hieronder staan er een aantal beschreven. Steunfunctie instellingenⁱⁱⁱ, kunnen vaak een zeer bruikbare rol spelen bij dit onderdeel vooral als leerlingen in zogenaamde cultuurarme gebieden wonen.

*zie ook hoofdstuk 3

Werkvorm: 'Interview op straat'

Stel een willekeurig persoon op straat een aantal vragen die helpen om de culturele kaart zo divers mogelijk te maken. Bijvoorbeeld: Kent u plekken in deze buurt die te maken hebben met kunst en cultuur? Weet u welke activiteiten er zich in de buurt afspelen? Noteer de adressen van de genoemde instellingen, bezoek de instelling, verzamel informatie, maak een foto en voeg de nieuwe instellingen toe aan de culturele kaart.

Werkvorm: 'Activiteiten voorgaande jaren'

Verzamel voorbeeld activiteiten van leerlingen uit voorgaande jaren. Maak een lijst van de activiteiten en kruis aan op de culturele kaart waar deze hebben plaats gevonden. Zijn er nieuwe instellingen bijgekomen, bestaan ze allemaal nog en welke instellingen zijn het vaakst bezocht?

*Werkvorm: 'Maak een brochure' **

Maak een brochure over kunst en cultuur in jouw buurt, dorp of stad.

*zie ook hoofdstuk 4

*CKV-Netwerk: Steunfunctie instellingen**

Webadressen van steunfunctie-instellingen vindt u op de website van Cultuurnetwerk Nederland, www.cultuurnetwerk.nl/adressen/bemiddel.html

ICT: aanbod wereldkunst online

Zoek op internet of er in de eigen omgeving multiculturele festivals zijn. Dit kan dans zijn, maar ook muziek of film of iets anders. Misschien is zo'n festival een leuke CKV-activiteit? Zoek contact met de organisatie. Misschien kunnen de artiesten geïnterviewd worden? Kijk ook in de bijlage voor handige webadressen.

*ICT: abonneer u op relevante e-mail nieuwsbrieven **

Diverse digitale nieuwsbrieven houden u maandelijks of wekelijks op de hoogte betreffende leuke en interessante activiteiten op gebied van kunst en cultuur.

www.cjp.nl: wekelijks actuele CKV-tips uit de eigen regio.

www.multicultureelplein.nl/ blijf op de hoogte over het multiculturele aanbod.

*ICT: zelf een startpagina maken voor CKV (1, 2) **

Alle leuke instellingen en personen in de buurt met een webadres komen in de zelfgemaakte CKV startpagina. Op die manier heeft u na verloop van tijd, een handige 'vraagbaak': wat is er wanneer te doen. Ook kunnen de leerlingen hier achtergrondinformatie opzoeken. U zoekt zelf naar webadressen, maar de leerlingen dragen hier uiteraard ook aan bij.

2.3 KEUZE VAN DISCIPLINE/ACTIVITEIT

In een inspirerende omgeving worden leerlingen uitgedaagd kennis te maken met nieuwe vormen van kunst en cultuur. Leerlingen kiezen wat zij interessant vinden, waar ze meer over willen weten en welke activiteit ze gaan doen.

Bij CKV zullen de docent en de leerling zorg moeten dragen voor het creëren van een omgeving die leerlingen uitdaagt om zich zelf te verrijken op het gebied van kunst en cultuur.

Docent

Door middel van de onderdelen 1 en 2 (zie paragrafen 2.1 en 2.2) is een omgeving gecreëerd waarin:

- leerlingen inzicht hebben gekregen in hoeveel zij vaak al doen met kunst en cultuur (cultureel zelfportret);
- leerlingen met de docent een uitgebreide definitie hebben geformuleerd die recht doet aan de grote verscheidenheid op cultureel gebied;
- de verschillende (multiculturele) kunst- en cultuuradressen in kaart zijn gebracht.

Verder kan het klaslokaal worden ingericht met posters van allerlei culturele activiteiten, video's van diverse disciplines kunnen worden getoond, maar ook voorbeelden van leerlingen uit een vorig jaar kunnen zeer inspirerend werken.

Leerling

Leerlingen kunnen kiezen voor een dansvoorstelling, film, modeshow, theatervoorstelling, popconcert of expositie. Maar natuurlijk kan ook een bezoek worden gebracht aan een (misschien) minder voor de hand liggende instellingen zoals de moskee, Indiaas eethuisje, een kledingatelier, dansvoorstelling in een buurthuis of Marokkaanse pottenbakkerij.

Ondanks een inspirerende leeromgeving kan het voorkomen dat een leerling toch voor het oude vertrouwde kiest. De keuze voor een activiteit staat vrij en indien het binnen de marges van de definitie past mag een leerling in overleg met de docent de activiteit uitvoeren. Voor de docent is het de taak om deze leerling voor een volgende activiteit uit te dagen en kennis te laten maken met het onbekende. De docent zal voortdurend diverse leerprocessen bij de leerlingen coachen en zorg dragen voor die begeleiding die leerlingen uiteindelijk een verrijking biedt.

Het kiezen voor een activiteit kan op twee manieren:

Route A Eerst de discipline en daarna de activiteit

Sommige leerlingen of groepjes weten nog niet precies welke activiteit ze willen gaan ondernemen. Dan gaan ze eerst onderzoek doen naar een bepaalde discipline. Ze kunnen kiezen uit beeldende kunst (schilderkunst, architectuur, nieuwe media, film, video, grafische vormgeving, beeldhouwkunst, design, etc.), dans, theater en muziek. Ze onderzoeken wat ze kunnen doen, en waar en wanneer. Deze informatie vormt de basis van waaruit ze een keuze gaan maken voor een activiteit. Na de keuze zoeken de leerlingen specifieke informatie over de activiteit.

Route B Direct activiteit

Het kan ook zijn dat leerlingen al weten naar welke activiteit ze willen gaan. In dit geval zoeken leerlingen alleen informatie over de desbetreffende activiteit.

De werkvormen die hieronder staan beschreven geven een beeld van hoe de docent een inspirerende leeromgeving kan uitbreiden. De werkvormen hebben als doel leerlingen uit te dagen om te kiezen voor een onbekende activiteit.

*zie ook hoofdstuk 3

*Werkvorm: 'Kiezen activiteit vanuit een centraal thema'**

De docent kan een aantal thema's opgeven van waaruit een activiteit kan worden gezocht. De docent kan hierbij bijvoorbeeld een aantal multiculturele thema's kiezen.

*Werkvorm: 'Verzamel inspirerende thema's'**

Hang een lijst in de klas met bijzondere en inspirerende thema's, verdeeld in een aantal categorieën zoals bijvoorbeeld dans, architectuur, muziek, film, mode en allerlei.

*zie ook hoofdstuk 4

*CKV-Netwerk**

Tip: Laat u bij alle instellingen bij u in de buurt op de mailinglist plaatsen, per post en/of e-mail. Zo bent u steeds op de hoogte over het up-to-date aanbod. Laat de leerlingen de post, folders, maand-agenda's en mailtjes selecteren en ophangen op het CKV-prikbord in de kantine of het CKV-lokaal. Maak een speciaal CKV-emailadres, bijvoorbeeld ckv-school@hotmail.com.

*zie ook hoofdstuk 5

*ICT: kring (community) oprichten **

Een kring is een verzameling online 'instrumenten'. De inhoud (onderwerp, lesopzet, gebruik) van de kring bepaalt u zelf. In een kring kunt u: materiaal (in allerlei formats) delen, gebruik maken van discussieforum en message board, emailen, chatten.

2.4 ONDERZOEK

Leerlingen verdiepen zich in de discipline of de activiteit. Het zoeken naar informatie levert een gerichte opdracht met vragen voor de leerlingen waarmee ze op pad kunnen.

Vorbereiding activiteit

Leerlingen kunnen tijdens de activiteit zelf niet alleen volstaan met louter het bezoeken of bekijken van de activiteit. Tijdens de voorbereiding moet worden onderzocht welke vragen zij zichzelf (met behulp van een kijk- of luisterwijzer) tijdens de activiteit willen stellen. In de vragen geven ze daarom aan naar welk onderdeel ze gaan kijken, of over welk onderdeel ze iets meer willen weten. Om vragen te formuleren is onderzoek of verdieping nodig. Dit kan een leerling doen aan de hand van

informatie die hij vindt in bibliotheken, op het Internet, via culturele instellingen, via de VVV of in de kranten.

Leerlingen kunnen een bezoek brengen aan een dansvoorstelling en zich richten op de kostuums; of de vormgeving van een Turks badhuis bekijken; of de verschillende muzieksoorten in een film met elkaar vergelijken; of een regisseur van een theatervoorstelling vragen hoe hij teksten en muziek op elkaar afstemt. Verder zijn er gedragsregels waar leerlingen misschien rekening mee moeten houden. Mogen zowel meisjes als jongens een Turks badhuis bezoeken? Mag je je schoenen aan houden in een Moskee? Is het beleefd om je pet op te houden in een katholieke kerk? Wanneer moet je stil zijn tijdens een theatervoorstelling? Mag je schilderijen of beelden aanraken? Elke activiteit heeft zo zijn eigen gebruiken en gedragsregels. Tijdens de voorbereiding kan gezamenlijk worden onderzocht en afgesproken wat wel en wat niet mag.

Onderzoek naar discipline

Het kan voorkomen dat een leerling niet direct weet naar welke activiteit hij of zij zal gaan. Een goed startpunt is eerst onderzoek doen naar een bepaalde discipline. Een leerling komt zo meer te weten over bijvoorbeeld dans en zal op basis van het onderzoek een keuze kunnen maken voor een speciale dansvoorstelling.

Als een leerling van muziek houdt kan hij of zij in kaart brengen welke verschillende soorten muziek er bestaan. Vervolgens kan hij uit het beschikbare aanbod een activiteit kiezen. Maar misschien wil hij wel meer weten over hoe muziekinstrumenten worden ontworpen en maakt hij een afspraak met een gitaarbouwer.

*zie hoofdstuk 3

*Werkvorm: 'Eigenwijs kijken'**

Om leerlingen in aanraking te laten komen met het onbekende kan binnen een 'onbekende' activiteit gezocht worden naar een bekend thema dat voldoende motivatie geeft om leerlingen toch voor die activiteit te laten kiezen. Bijvoorbeeld binnen een Turkse dansvoorstelling heb je dans, muziek, kleding, posters, make-up. Als een leerling/groepje niet van Turkse dans houdt maar juist wel geïnteresseerd is in mode en kleding, kan dit als uitgangspunt worden genomen om toch de voorstelling te gaan bekijken. Als een groepje meer houdt van grafisch ontwerpen, kan worden gekeken naar de overeenkomsten en verschillen van de dansvoorstelling met de aankondigingposter.

Werkvorm: 'Samenwerken met collega's'

Werk met collega's van ander vakken samen, bijvoorbeeld geschiedenis of aardrijkskunde. Een multicultureel thema kan ook bekeken worden vanuit het vak geschiedenis of aardrijkskunde.

*zie ook hoofdstuk 4

CKV-netwerk

Tip: Zoek contact met de educatief medewerker van (een paar) instellingen in de buurt. Overleg met hen ter uitwisseling van wensen en ideeën: op welke manier kunnen zij de leerlingen helpen bij hun onderzoek? Mogen leerlingen hen (of uitvoerend kunstenaars) interviewen? Worden vragen gesteld per telefoon of per e-mail beantwoord? Kan de medewerker op school komen en iets vertellen? Mogen de leerlingen achter de schermen rondkijken? Vaak is het mogelijk een structurele samenwerking op te zetten.

*zie ook hoofdstuk 5

ICT: e-mailen

Een leuke en laagdrempelige vorm van onderzoek doen is e-mailen.

Een voor de hand liggende toepassing is het e-mail adres van een kunstenaar of culturele instelling achterhalen, en je vragen op te sturen. Wat wil je weten? Veel instellingen hebben een algemeen 'info' e-mailadres dat je kunt achterhalen via de website, waardoor het publiek contact kan opnemen. Dit geldt natuurlijk ook voor leerlingen.

2.5 ACTIVITEIT

Ervaringen op doen met kunst en cultuur buiten school, daar gaat het om. Dus op pad!

Leerlingen gaan na de voorbereiding op pad. Het in contact komen met kunst en cultuur buiten de school staat in deze stap centraal en vormt tevens het belangrijkste onderdeel bij het vak CKV1 en CKV.

Het op pad gaan vergt enige organisatie en samenwerking van de groep. Wie neemt wat mee, waar spreek je af, wie doet het interview, hoe ga je er naar toe, wie koopt de kaartjes, wie maakt de foto's, wie filmt (als dat mag), wie maakt de afspraken, wie regelt de CKV-bonnen, wie verzamelt materialen. Leerlingen moeten soms aan de ouders of verzorgers vragen of ze met hun groepje op pad mogen en of dat ook eventueel 's avonds of in het weekend mag.

Waarschijnlijk mag niet elke leerling 's avonds, op zondag of zaterdag een voorstelling bezoeken vanwege reisafstand, leeftijd, cultuur of religie. Hoe kunnen leerlingen dit oplossen? Een ander tijdstip uitzoeken? Een andere voorstelling kiezen? Of een andere activiteit kiezen? Rekening houden met elkaar en respecteren van elkaars wensen is een van de belangrijkste gewenste vaardigheden bij intercultureel onderwijs.

Voorbeelden van activiteiten en verwerking:

Je eigen familiewapen

Wat is een familiewapen en wat betekent het. Bestaan ze in alle culturen? En wat zijn eigenlijk logo's? Maak je eigen familiewapen of logo.

Body Art in de verschillende culturen

Verzamel informatie over de verschillende vormen van body art. Wat is de betekenis van Henna tekeningen op handen en voeten, waarom gebruiken Indianen kleuren en strepen op het gezicht, welke symbolen gebruiken de Maori's voor hun tatoeages of waarom gebruiken vrouwen in de westerse wereld vaak wel en mannen geen make-up. Ontwerp een tatoeage of sieraad met een (eigen) betekenis.

Gebouwen uit drie culturen

Bekijk drie gebouwen met dezelfde functie uit drie verschillend culturen. Bijvoorbeeld een treinstation, kerkgebouw, school of theater. Onderzoek wat de verschillen en overeenkomsten zijn. Bedenk ook een eigen gebouw en vertel waarom het er zo uit moet komen te zien.

Kleding en kleedgedrag in verschillende culturen.

Houd een interview met twee mensen die zich naar jouw idee bijzonder kleden en vergelijk de antwoorden met elkaar. Bijvoorbeeld een Indiase serveerster en een Marokkaanse buurvrouw, de slager en een kledingverkoop(st)er, de dominee en de gymleraar. Waarom kleden zij zich op een bepaalde manier, wat is de betekenis of de functie ervan.

*Zie hoofdstuk 3

*Werkvorm: 'Het houden van een interview'**

Hoe maak je een video verslag? Hoe houd je een interview? Hoe maak je een foto reportage? Hoe weet je hoe je moet gedragen? Welke kleren moet/mag je aan? Hoe spreek je met elkaar af? Waar let je op? Wie doet het interview en wie neemt op?

Werkvorm: 'Met de klas naar de stad'

In de regio waar minder culturele instellingen zijn kan een dag naar de stad worden georganiseerd. Met adressen van culturele instellingen en een lijst met activiteiten kunnen leerlingen zelfstandig of in groepjes kiezen welke activiteiten ze willen ondernemen.

Werkvorm: 'Workshopmiddag op de school'

Leerlingen kiezen uit een gevarieerd aanbod hun eigen culturele workshop.

Werkvorm: 'Gebruik afspraken kaart'

Om de afspraken die zijn gemaakt voor een activiteit duidelijk vast te leggen kunnen leerlingen gebruik maken van de afspraken kaart.

zie ook hoofdstuk 4

CKV-netwerk

Tip: Maak een overzicht van instellingen / groepen die voorstellingen en workshops op school kunnen geven. Vooral theatergezelschappen die zich richten op jongeren reizen vaak naar de scholen toe. Vraag informatie over aanbod, kosten en speciale 'educatieve' mogelijkheden.

Zie ook hoofdstuk 5

*ICT: internationaal e-mailen **

Via email kun je contact krijgen met leerlingen uit andere landen. Vraag deze leerlingen eens van welke muziek ze houden, wat hun favoriete film is, welke kleding ze dragen en wat zij in hun kamer aan de muur hebben hangen (hebben ze überhaupt een eigen kamer?).

ICT: bezoek het virtuele museum

Een aantal musea heeft delen van hun collectie op het internet staan. Breng via het Internet een bezoek aan het virtuele museum.

2.6 KUNSTDOSSIER EN REFLECTIE

Leerlingen doen verslag van hun ervaringen in het kunstdossier, de eigen ervaring staat hierbij centraal. In woord, beeld, muziek, dans of drama geeft de leerling aan wat ze hebben gezien, wie de kunstenaars waren, waar de activiteit over ging en welke relatie de activiteit heeft met studie en beroep. Belangrijk is dat ze formuleren wat ze ervan vonden (eigen mening) en wat ze ervan hebben geleerd.

Kunstdossier

Een kunstdossier biedt leerlingen de mogelijkheid om zowel de creatieve prestatie als het creatief proces te laten zien. Niet alleen geschreven verslagen kunnen worden gebruikt in het kunstdossier, ook video, films, tekeningen, geluidsopnamen krijgen een plek, waardoor een breed beeld van de leerling kan worden getoond. Daarnaast biedt een kunstdossier ruimte voor reflectie in welke vorm dan ook.

Bij CKV1 bestaat het kunstdossier uit verslagen van de 6 (havo) of 10 (vwo) activiteiten. De leerling toont de verzamelde informatie en legt vast wat hij heeft beleefd, ervaren en gedaan. Een bijkomend doel van dit dossier is dat de CKV1-leerling verband moet leggen tussen de verschillende activiteiten. De eigen beleving loopt als een rode draad door het dossier.

Bij CKV bestaat het kunstdossier uit een verslag van de vier activiteiten en de werkbladen die leerlingen hebben gebruikt. Eventueel kan dit worden uitgebreid met wat ze van de activiteit vonden en

waarom. De vorm van het dossier wordt door de leerlingen zelf bepaald, in overleg met de docent. Kunstdossiers voor CKV kunnen daarom naast een geschreven verslag ook bestaan uit een fotoreportage, een digitale presentatie, een geluidsmontage van een interview en een muurkrant maar ook een website.

De reflectie is gebaseerd op het kunstdossier en kan bestaan uit een gesprek of een presentatie. Tijdens zo'n gesprek of presentatie is van belang dat de docent en medeleerlingen geïnformeerd worden over wat een leerling heeft gedaan en wat hij of zij er van vond. Vooral als leerlingen een ongewone (multiculturele) activiteit hebben ondernomen is het belangrijk dat ze uitgebreid ervaringen kunnen uitwisselen. Door middel van verhalen van anderen leer je ook weer meer over je eigen verhaal en ervaringen.

Zie ook hoofdstuk 3

*Werkvorm: 'Reflectie met steekwoorden' **

Midden op een vel papier staat de titel van de activiteit. Daar omheen schrijft/plakt/tekent de leerling alles wat hij/zij heeft beleefd, meegemaakt, ervaren, te weten is gekomen van de activiteit. Belangrijk is dat de leerling ook verwoordt of verbeeldt wat hij/zij er van vond.

*Werkvorm: 'Groepsgesprek van 15 minuten' **

Tijdens een groepsgesprek wordt aan de hand van een vaste structuur besproken wat een leerling heeft gedaan en wat hij ervan vond.

Werkvorm: 'Maak een collage'

Maak een collage van de activiteit die je hebt ondernomen en verbeeld wat je hebt meegemaakt, gezien, beleefd en wat je er van vond.

Werkvorm: 'CKV-logboek'

Aan het einde van elke CKV-les kan een leerling in twee minuten een kleine tekening maken, een kleine collage maken of twee zinnen opschrijven van wat hij heeft geleerd, meegemaakt en wat hij er van vond.

*Zie ook hoofdstuk 5

ICT: weblogboek

Een weblog ('blog') is een online 'logboek', in principe bedoelt om surfgedrag vast te leggen. Welke websites heb je bezocht? Welke websites vind je de moeite waard om te bewaren? Dit kan natuurlijk ook via 'favorieten' maar... een blog maken is veel leuker. In een blog kun je commentaar zetten bij je websites. Je kunt met een groepje een blog onderhouden. Een blog is een website, dus -als jij dat wilt - kun je anderen jouw blog laten zien.

2.7 AUTOBIOGRAFIE EN PRESENTATIE

Aan het einde van CKV1 en CKV kan klassikaal, in een gesprek met de docent of in een groepje, CKV worden afgesloten. Bekeken wordt wat de leerlingen hebben geleerd tijdens het vak CKV1 en CKV. Door middel van een presentatie kunnen de ervaringen worden gedeeld en kan de eindbeoordeling plaatsvinden.

Tijdens de laatste les CKV1 en CKV bekijken leerlingen nogmaals hun cultuurautobiografie uit onderdeel 1 (zie paragraaf 2.1). Zijn meningen veranderd? Zijn de ervaringen met kunst en cultuur diverser of uitgebreider geworden? Wat hebben ze geleerd? Is er een ontwikkeling te zien?

Het vak CKV1 en CKV kan worden afgesloten door middel van een presentatie in al zijn vormen (toneel, dans, video, tentoonstelling, dia-voorstelling, presentatie van een internet site, muziek, film,

schilder- en tekenwerk). Zo'n presentatie raakt de kern van CKV: zelf actief worden en reflecteren over kunst en cultuur, horizon verruimen, in dialoog met anderen kunst en cultuur beleven. Het thema culturele diversiteit en culturele uitwisseling komen als vanzelfsprekend naar voren in een dergelijke presentatie. Na afloop kunnen de leerlingen aan het publiek vertellen over hun aandeel en het publiek kan vragen stellen. Een presentatie geeft een goed beeld wat leerlingen gedaan hebben, en wat leuk is is dat ook ouders kunnen kijken en zo betrokken worden bij het vak CKV. Een goede manier om het einddoel van het vak CKV concreet te maken.

**zie ook hoofdstuk 3*

Werkvormen: '(Auto)biografie'

Wat weet een leerling aan het einde van CKV over kunst en cultuur, welke kunst vormen spreken hem aan en welke juist niet. Het cultureel portret van de leerling wordt opnieuw beschreven. Is er verschil met de biografie die is gemaakt aan het begin van CKV.

*Werkvorm: 'CKV-logboek'**

Aan het einde van het vak CKV kan het getekende, geschreven of digitale logboek worden gepresenteerd.

*Werkvorm: 'Muurkrant'**

In de muurkrant kunnen leerlingen plaatjes, folders, foto's of stukjes tekst plakken die iets vertellen over de belevenissen die ze hebben opgedaan tijdens het vak CKV.

*Werkvorm: 'Dans opvoeren'**

Door middel van het zelf opvoeren van een dans kunnen leerlingen laten zien wat ze hebben geleerd over een speciale dans en hoe deze gedanst moet worden.

**zie ook hoofdstuk 4*

CKV-Netwerk: Presentatie op een 'echt' toneel / tentoonstelling in een echte tentoonstellingsruimte?
Als uw netwerk 'werkt' is het misschien mogelijk om de eindpresentatie op een 'echt' podium te laten plaatsvinden. Een (klein) theater, een galerie... Wellicht zijn er zelfs mogelijkheden de lokale TV in te schakelen! Sommige cultuuraanbieders maken dit zelfs tot onderdeel van hun programma aanbod: Stichting Loeder Events te Rotterdam biedt bijvoorbeeld workshops (kawina, rap, zie hoofdstuk 4) die resulteren in een optreden op een officieel podium (in Rotterdam bijvoorbeeld Nighttown, maar in alle steden wordt samenwerking gezocht met een echt podium). Maar ook een workshop in een museum zou kunnen resulteren in een tentoonstelling.

**Zie ook hoofdstuk 5*

ICT: ICT als gereedschap

Naast een website maken biedt ICT nog veel meer mogelijkheden om 'creatief' bezig te zijn. ICT kan gebruikt worden bij:

*het maken van tekeningen, animaties

*het maken van werkstukken en presentaties

*scannen, digitaal fotograferen, beeldbewerking

Omdat het te ver gaat voor al deze onderwerpen uitgewerkte lesvoorbeelden te geven, vindt u in hoofdstuk 5 een aantal adressen waar u meer informatie kunt vinden voor het inzetten van ICT bij de beeldende vakken en CKV.

1 pagina 69 'Handleiding Interculturele museale leerroutes' Ido Abram (APS) en Liane van der Linden (NMV) 2000.

2 vrij naar pagina 67 'Handleiding Interculturele museale leerroutes' Ido Abram (APS) en Liane van der Linden (NMV) 2000.

3 Steunfunctie instellingen bemiddelen tussen scholen en culturele instellingen op gebied van kunst en cultuur en organiseren diverse culturele workshops.

Hoofdstuk 3 Werkvormen

De werkvormen in dit onderdeel en de gehele publicatie zijn erop gericht dat leerlingen zoveel mogelijk hun eigen ideeën kunnen uiten. Daarnaast wordt uitwisseling en confrontatie van verschillen en overeenkomsten in de klas, op school en in de buurt gestimuleerd. In de uitwerkingen van de werkvormen komt het Intercultureel thema misschien niet altijd even expliciet naar voren, maar door de uitwisseling zit het er impliciet meestal wel in. CKV dient, zoals ook in de inleiding is gezegd, gegeven te worden vanuit een kader dat ruimte biedt voor verschillen tussen mensen en culturen. Vanuit dit kader zijn de nu volgende werkvormen opgesteld:

- 3.1a Werkvorm: Mijn persoonlijke cultuurposter
- 3.1b Werkvorm: Overzicht kunst en cultuur voorbeelden
- 3.2a Werkvorm: Brochure van het culturele aanbod
- 3.3a Werkvorm: Kiezen vanuit centraal thema
- 3.4a Werkvorm: Eigenwijs kijken.
- 3.5a Werkvorm: Het houden van een interview
- 3.6a Werkvorm: Reflectie met steekwoorden
- 3.6b Werkvorm: Reflectiegesprek in een groep
- 3.6c Werkvorm: CKV-logboek
- 3.7a Werkvorm: Muurkrant
- 3.7b Werkvorm: Dans opvoeren

De werkvormen zijn zo gekozen dat vele aspecten van CKV (autobiografie, definitie, culturele kaart, kiezen voor activiteit, onderzoek, zelfstandig werken en werken in groepjes, activiteit, geven van je mening/ reflectie, kunstdossier en presentatie) terug te vinden zijn in de werkvormen.

De nummers van de werkvormen corresponderen met de nummers van de onderdelen die zijn gebruikt in hoofdstuk 2.

3.1A WERKVORM: 'MIJN PERSOONLIJKE CULTUURPOSTER'

Opdracht

1. *Maak een poster met als thema: 'mijn cultuur, mijn kunst'.
Je kunt daarbij kijken naar het verleden, wat doet je familie of heeft je familie gedaan met kunst en cultuur. Maar je kunt ook kijken naar wat jij nu allemaal al doet. Heb je hobby's, waar ga je uit, welke kleding draag je, hoe ziet je kamer er uit, van welke muziek houd je. Bekijk daarbij welke onderdelen van kunst en cultuur (dans, toneel, decoratie, architectuur, film, beeldende kunst, muziek) veel voor je betekenen en welke niet.*
2. *Verzamel foto's, tijdschriften, plaatjes die voor jou met kunst en cultuur te maken hebben. Praat thuis over kunst en cultuur en schrijf de bijzondere dingen op die je vader of oma je vertelde. Misschien is je buurvrouw wel zangeres geweest of is je buurman goed in siermetselwerk. Maar je zusje die op streetdance zit doet ook aan kunst en cultuur. En vergeet niet de televisie en de bladen die je leest.
Wat kom jij tegen op gebied van kunst en cultuur.*
3. *Verwerk (plak, teken, knip) alles wat je hebt verzameld in een poster. Deze poster vertelt jouw verhaal over kunst en cultuur.*
4. *Presenteer je eigen poster.*

De posters kunnen worden opgehangen in de klas, gepresenteerd en worden vergeleken.

Wat zijn de verschillen en overeenkomsten? Wat valt er op? Zijn verschillen in culturele achtergronden te zien? Is er verschil tussen jongeren en ouderen cultuur? Zie je vermenging van culturen?

Kunstdossier

De poster of een foto van de poster kan in het kunstdossier worden opgenomen. Daarbij kan de leerling vertellen of beschrijven welk eigen gekozen kunst- en cultuurvormen, in vergelijking tot andere leerlingen, uniek waren en welke overeen kwamen.

Lesonderdelen

- uitleg opdracht en voorbereiding
- verzamelen materialen voor de poster (huiswerk)
- maken van de poster (eventueel tijdens tekenles)
- poster bekijken en bespreken

Opmerkingen

- Gedurende het jaar kan verwezen worden naar de persoonlijke poster. Welke ervaringen zijn inmiddels veranderd, waar wil een leerling dieper op ingaan. Ook een toneel voorstelling bijwonen, omdat je buurvrouw toneelspeelt, kan een leuke activiteit zijn.

3.1B WERKVORM: 'OVERZICHT KUNST- EN CULTUURVOORBEELDEN

Opdracht

1. *Schrijf met je groepje op een groot vel papier alles wat in je opkomt als je denkt aan kunst en cultuur. Denk goed na en kijk goed om je heen. Wat zie je in het lokaal dat te maken heeft met kunst en cultuur, wat is er bij jou thuis te vinden of te zien? Zijn er bijzondere familietradities die te maken hebben met kunst en cultuur. Doe jij zelf aan kunst en cultuur? Zie jij op straat kunst en cultuur? Is een auto ook kunst? En de schoolbanken waar je nu op zit? Schrijf alles op wat in je opkomt.*
2. *Hang de vellen papier op.*
3. *Stel vast wat wel en wat niet hoort bij kunst en cultuur.*

De vellen papier worden naast elkaar opgehangen. Daarna moet gezamenlijk worden bekeken wat op de posters mag blijven staan en wat niet.

Gebruik kan worden gemaakt van de volgende uitleg. Een kunstwerk heeft vaak twee verhalen: dat van de kunstenaar en dat van de beschouwer. Een kunstenaar wil iets laten zien of vertellen. De beschouwer vindt iets mooi, bijzonder, lelijk of ziet er niets in. Een schilderij vertelt een verhaal, een acteur ook en een striptekenaar? Is bijvoorbeeld een auto ook kunst? Een auto is technisch knap gemaakt maar vertelt verder geen persoonlijk verhaal, hoewel er (door de leerling zelf) natuurlijk wel vele verhalen bij zouden kunnen worden verzonnen.

De vormgeving van een auto is een ander onderwerp. De vormgeving van een auto geeft aan de bestuurder of de eigenaar of de mensen die er mee worden vervoerd, een bepaalde uitstraling mee. Een grote zwarte glanzende auto met geblindeerde ramen geeft aan dat een belangrijk persoon wordt vervoerd. Een gestroomlijnde kleine rode auto met vlammen op de zijkant geeft aan dat de bestuurder erg flitsend en snel moet zijn. Welke personen kiezen een 'Lelijk Eendje' of een 'Panda' of juist een 'Rolls Royce'?

Ter afsluiting kan gezamenlijk een definitie voor kunst en cultuur worden gemaakt die gehanteerd zal worden tijdens de CKV-lessen, en als uitgangspunt dient voor de keuze van activiteiten.

Kunstdossier

De uiteindelijk geformuleerde definitie van de klas of van een groepje kan worden opgeschreven in het kunstdossier.

Lesonderdelen

- uitleg opdracht
- verdelen in groepjes
- opschrijven wat hoort bij kunst en cultuur
- uitleg twee verhalen
- vellen papier bekijken en bespreken
- maken van definitie kunst en cultuur

Opmerkingen

De vellen papier en de uiteindelijke definitie kunnen in de klas worden opgehangen en vormen gedurende het vak CKV het referentiekader voor wat wel en niet hoort bij kunst en cultuur.

De posters kunnen gedurende het jaar worden aangevuld met nieuwe onderwerpen.

Deze werkvorm kan ook worden uitgevoerd met plaatjes uit tijdschriften in plaats van met woorden.

3.2A WERKVORM: 'BROCHURE VAN HET CULTURELE AANBOD'

Opdracht

- 1. Samen met je hele klas ga je een brochure samenstellen over kunst en cultuur in jouw buurt. Je moet je voorstellen dat één groepje op pad gaat met een camera om de architectuur in de buurt vast te leggen. Een ander groepje onderzoekt alle mogelijke activiteiten op dansgebied (balletscholen, dansscholen, dansvoorstellingen) en een ander maakt een verslag van alle religieuze gebouwen in de stad. Alle brochures bij elkaar geven een totaal beeld van het culturele aanbod. Elk groepje zal dus een onderdeel van de brochure voor zijn rekening nemen. Overleg met de docent welke tak van kunst (dans, muziek, beeldend, film, drama, oude gebouwen etc.) jouw groepje gaat behandelen en wat het formaat van de brochure gaat worden. De docent heeft het overzicht welk onderdeel ieder groepje in de klas gaat uitwerken.*
- 2. Maak met je groepje eerst een plan van aanpak. Wat ga je precies doen om de informatie en plaatjes voor je cultuurbrochure te verzamelen. Met wie ga je praten? Hoe gaat jouw deel van de brochure eruit zien? Hoe verdeel je de taken in je groepje? Overleg je plan met je docent en pas het zo nodig aan. Vraag advies en informatie aan je CKV-docent of andere docenten die in kunst en cultuur zijn geïnteresseerd.*
- 3. Zoek op het internet, thuis, in de mediatheek of bibliotheek naar informatie over kunst en cultuur in je regio. Speur zoveel mogelijk naar nieuwe/onbekende activiteiten op gebied van kunst en cultuur. Verzamel alles wat je nodig hebt voor je brochure.*
- 4. Verwerk de verzamelde informatie zo overzichtelijk mogelijk in jouw/jullie deel van de brochure. Let er op dat het goed te lezen is, dat het handig in gebruik is en dat de leukste, meest bijzondere of meest onbekende activiteiten extra aandacht krijgen.*
- 5. Als elk groepje klaar is met zijn deel van de brochure kunnen de afzonderlijke delen eerst aan de klas worden gepresenteerd. Daarna kan de brochure worden samengesteld.*

Met elkaar kan worden bekeken wat er is gemaakt.

Is alles aanwezig, is iets vergeten? Hoe staat het met de culturele diversiteit in het aanbod? En wat is uiteindelijk nodig om van de delen een mooi geheel te maken? Moet er een voorkant komen, zijn de verschillende onderdelen met de computer gemaakt of niet, wie gaat of wil het uitvoeren. Zijn er nog aanvullingen nodig?

Kunstdossier

Het onderdeel van jouw groepje kun je kopiëren of misschien verdelen over de groepsleden zodat een ieder een stukje van een gezamenlijk product in zijn of haar kunstdossier kan doen.

Als de brochure voor iedereen van de klas gekopieerd wordt dan kan deze natuurlijk worden opgenomen in het kunstdossier.

Lesonderdelen

- uitleg opdracht
- verdelen in groepjes
- plan van aanpak
- zoeken naar informatie
- informatie verwerken en maken van het brochure onderdeel
- brochure-onderdelen bekijken en bespreken

- samenstellen brochure bespreken
- maken van de brochure (door leerling, docent of een groepje)

Opmerkingen

- Laat leerlingen voor het maken van een plan van aanpak een samenwerkingskaart gebruiken (zie bijlage III 'Samenwerkingskaart').
- Leerlingen kunnen gebruik maken van de informatie die aanwezig is bij de steunfunctie instellingen in de buurt (zie ook hoofdstuk 5). Ter voorbereiding kunnen contacten worden gelegd met instellingen in de omgeving. De consultant en/of educatief medewerkers zijn op deze manier voorbereid op de eventuele hulpvraag van de leerlingen.
- Zie ook hoofdstuk 4 met daarin uitgebreid aandacht voor het zoeken op Internet.
- Verwerk alle teksten op de computer, geef van te voren duidelijk een formaat aan en een lettertype, dan kunnen de verschillende onderdelen op eenvoudige wijze worden samengevoegd. Print of kopieer daarna voor iedereen in de klas een brochure. Zeer handig, een zelfgemaakte gids met leuke activiteiten voor CKV.
- Zet de brochure online, op de school-website of maak een speciale CKV-website.

3.3A WERKVORM: 'KIEZEN VANUIT EEN CENTRAAL THEMA'

Opdracht

- 1 *Onderzoek welke activiteiten bij een bepaald thema horen en kies uiteindelijk een activiteit die jij of jullie gaan doen. De docent heeft thema's gekozen waaruit je kunt kiezen. Om te onderzoeken wat allemaal hoort bij het thema is het verstandig om eerst te brainstormen over het thema voor je een activiteit gaat kiezen. Schrijf met je groepje of alleen het thema op een groot vel papier. Schrijf, plak of teken daarom heen alles wat in je opkomt wat te maken heeft met dit thema. Bijvoorbeeld: 'Religie in alle culturen'. Daarbij kun je denken aan kerken, geloof, bidden, eerbied, katholiek, moslim, hindoeïsme, kleurrijke kleding, rokken, sluiers, ceremonies, religieuze feestdagen, religieuze maaltijden, plafondschilderingen, Perzische tapijten, kandelaars, servies etc. Omcirkel alles wat te maken heeft met kunst en cultuur.*
- 2 *Kies daarna drie onderwerpen, het liefst onderwerpen waar je nog helemaal niets van weet, en kijk of je er een activiteit mee kan doen. Je docent kan je hierbij helpen.*
- 3 *Bijvoorbeeld:*
 - *plafondschilderingen: wie maakten plafondschilderingen, welke taferelen worden vaak gebruikt in plafondschilderingen, waar komen plafondschilderingen vaak voor, hebben moderne gebouwen ook muurschilderingen.*
 - *kerken: architectuur van kerken vergelijken met elkaar, aankleding van kerken inventariseren, kerkmuziek, gebruiken en tradities in kerken,*
 - *servies: vormgeving van servies tijdens ceremoniële maaltijden, afbeeldingen op religieus servies, gebruik tijdens feesten.*
- 4 *Kies uiteindelijk zelf, of met je groepje, welke activiteit je of jullie gaan ondernemen.*

Kies een aantal thema's die aanspreken en tot de verbeelding spreken. Denk hierbij ook aan thema's die aansluiten op intercultureel onderwijs.

Kunstdossier

Het grote vel papier kan in zijn geheel of op foto bewaard worden. Ook kan een kleine samenvatting van het proces worden gegeven. Waar begonnen leerlingen mee, wat kwamen ze tegen en welke activiteit hebben ze gekozen en waarom.

Les onderdelen

- uitleg opdracht
- verdelen in groepjes
- plan van aanpak

- brainstormen bij thema
- omcirkel wat te maken heeft met kunst en cultuur
- kies drie onderwerpen
- bedenk bij de drie onderwerpen activiteiten
- kies een activiteit

Opmerkingen

- Thema's die aansluiten bij intercultureel onderwijs zijn: familie, vroeger en nu, portretten en zelfportretten, rituelen, festiviteiten, helden, body-art, religieuze gebouwen, wereldmuziek en rituele dansen.
- Deze werkvorm lijkt op 'Mindmapping', voor meer uitleg zie bijlage VI.

3.4 A WERKVORM: 'EIGENWIJS KIJKEN'

Opdracht

- 1 *Stel je gaat een activiteit (dicht bij jou in de buurt, gratis, verplicht) doen en je twijfelt of je het wel leuk genoeg zal vinden omdat je bijvoorbeeld helemaal niet van dansen houdt, dan is er toch een manier om er je eigen draai aan te geven.*
- 2 *Verzamel informatie van de activiteit en bedenk wat je allemaal zult gaan zien en wat allemaal met de activiteit te maken zal hebben. Bijvoorbeeld een theatervoorstelling: heb je wel eens nagedacht hoe het licht wordt afgestemd op de acteurs of dansers, hoe de kleding wordt uitgezocht en door wie, hoe een poster wordt ontworpen afgestemd op de voorstelling, hoe het decor wordt ontworpen, hoe een schouwburg gerund wordt, hoe de posters voor de voorstelling worden gedrukt.*
- 3 *Bereid de activiteit voor en formuleer voor jezelf een aantal vragen (wie weet mag je gaan praten met de licht-technicus of de grimeur.)*
- 4 *Ervaar dat, al vind je de voorstelling als totaal minder leuk, je toch met je eigen 'bril' de voorstelling kunt gaan bekijken.*

Om leerlingen in aanraking te laten komen met het onbekende kan binnen de 'onbekende' activiteit gezocht worden naar een bekend thema dat voldoende motivatie geeft om leerlingen toch voor die activiteit te laten kiezen. Bijvoorbeeld binnen een Turkse dansvoorstelling heb je dans, muziek, kleding, posters, make-up.

Kunstdossier

In het kunstdossier wordt verslag gedaan van de afspraken, vragen die zijn geformuleerd of uitgekozen. Tevens een verslag van de activiteit en beschrijving waarom juist is gekozen voor een bepaald onderdeel.

Lesonderdelen

- uitgangspunt: een minder leuke activiteit (gekozen met bepaalde redenen of verplicht)
- onderzoek naar activiteit
- kies onderdeel waar speciaal opgelet zal worden tijdens activiteit
- opstellen van vragen of opdracht

Opmerkingen

Welke ruimte is er voor interculturele vragen?

3.5A WERKVORM: HET HOUDEN VAN EEN INTERVIEW

Opdracht

- 1 Tijdens het bezoeken van je activiteit zul je informatie gaan verzamelen.
- 2 Dit kan via een interview. De vragen en antwoorden die tijdens een interview worden gegeven kunnen worden opgeschreven, maar kunnen natuurlijk ook worden opgenomen op video of op cassette (handig voor je dossier).
- 3 Maak een plan van aanpak. Hoe ga je het interview houden, ga je video-opnames maken? Wie doet het woord, wie neemt het op? Wie schrijft de antwoorden op, wie maakt een verslag, wanneer heb je afgesproken. Hoe gaan jullie er trouwens naar toe. Zorg dat je het goed voorbereidt en dat je op tijd op je afspraak bent. Bedenk ook of er bepaalde gedragsnormen zijn. Bijvoorbeeld: als je een Antilliaanse vrouw gaat interviewen over de schilderijen die ze maakt, kun je je afvragen of je wel of geen hand moet geven, en of je 'je' of 'u' moet zeggen. Je docent kan je hier vast mee helpen en van tevoren even vragen kan altijd.
- 4 Ga op pad en ga je interview houden
- 5 Verwerk de gegevens die je hebt verzameld tijdens het interview.

Begeleid leerlingen bij de voorbereiding, houd desnoods een proefinterview en bekijk of de gestelde vragen voldoende informatie op kunnen leveren. Bespreek met elkaar welke gedragscodes er kunnen gelden.

Kunstdossier

In het Kunstdossier komen de vragen die zijn gebruikt tijdens het interview, een verslag van hoe de voorbereiding verliep en het doel wat leerlingen voor ogen hadden met het interview. Daarnaast natuurlijk het verslag van het interview, foto's, en alle verzamelde informatie.

Les onderdelen

- bedenken van vragen voor het interview
- plan van aanpak interview (zie bijlage III Samenwerkings Kaart')
- uitvoeren interview
- verslaglegging

Opmerkingen

- Gebruik 'Interview kaart' (zie bijlage IV)
- Besteden de leerlingen aandacht aan 'interculturele' vragen en gedragsvormen.

3.6A WERKVORM: REFLECTIE MET STEEKWOORDEN

Opdracht

- 1 Schrijf in het midden van een groot vel papier de activiteit die je hebt gedaan.
- 2 Plak, schrijf of teken daaromheen alles wat je tijdens de activiteit hebt beleefd, meegemaakt, geleerd, ervaren en te weten bent gekomen. Wat was totaal nieuw voor je, wat was super bijzonder?
- 3 Schrijf op wat je er van vond, geef je eigen mening.
- 4 Beschrijf ook wat je na deze activiteit zou willen doen en wat vooral niet en waarom.
- 5 Presenteer je reflectie vel aan de klas of de docent

Belangrijk is dat de leerlingen verwoorden of verbeelden wat ze hebben meegemaakt en wat hun mening daarover is.

Kunstdossier

De reflectie zelf of een verslag ervan kan worden opgenomen in het kunstdossier.

Lesonderdelen

- beschrijven op een vel papier van de activiteit
- plak/schrijf of teken alles wat je hebt meegemaakt, beleefd, etc.
- maak een verslag

Opmerking

- Gebruik gekleurde vellen papier
- Zie ook bijlage VI met informatie over 'Mindmapping' met een korte schematische uitleg.

3.6B WERKVORM: 'REFLECTIEGESPREK IN EEN GROEP'

Opdracht

- 1 *Vorm een groepje van vier leerlingen. Spreek af wie over zijn of haar activiteit gaat vertellen, wie opschrijft wat er gezegd wordt (de notulist), wie vragen gaat stellen en wie de gespreksleider is en tevens de tijd bewaakt. Eventueel is je docent tijdens het gesprek aanwezig. De duur van het gesprek is 10 minuten.*
- 2 *De gespreksleider zegt wie notulist is en geeft het woord aan de verteller.*
- 3 *De verteller vertelt in 3 minuten over zijn/haar activiteit. Welke activiteit heb je gedaan, wat heb je gezien, meegemaakt, beleefd en gehoord.*
- 4 *De gespreksleider geeft nu de beurt aan de vragensteller.*
- 5 *In 3 minuten tijd stelt een leerling een (open) vragen over de activiteit zelf; wat heb je nog meer gezien, beschrijf dat onderdeel eens nauwkeuriger, hoeveel mensen zaten er in de zaal, wat vond je er persoonlijk van, welk gevoel had je, wat zou je mensen aanraden en wat niet etc. De andere leerlingen mogen aanvullende vragen stellen.*
- 6 *De gespreksleider geeft aan dat nu moet worden ingegaan op wat er is geleerd en geeft weer de beurt aan de vragensteller.*
- 7 *In 2 minuten tijd stelt één leerling vragen over wat er is geleerd. Wat was totaal nieuw voor je, wat vond je het meest opvallende, waar was je verbaasd over, waar had je totaal niet bij stil gestaan, wat ben je te weten gekomen en wat zou je in vervolg willen doen. Welke activiteiten zou je een volgende keer kiezen, waar ga je dan juist op letten, waar juist niet op, wat zou je graag te weten willen komen. De andere leerlingen mogen weer aanvullende vragen stellen.*
- 8 *Gespreksleider geeft nu de beurt aan de notulist.*
- 9 *De notulist verteld in 2 minuut ter afsluiting wat hij heeft opgeschreven en vraagt aan de groep of het compleet is.*
- 10 *De rollen wisselen en het gesprek kan door een nieuwe gespreksleider worden gestart.*

Zorg ervoor dat de leerlingen de structuur van een gesprek goed weten en dat de gespreksleider de tijd goed bewaakt. Het werkblad 'reflectiegesprek in een groep' (zie bijlage VII) kan hiervoor worden gebruikt. Wijs op de verantwoordelijkheid die een ieder in het gesprek heeft en dat iedere leerling aan de beurt komt als gespreksleider, notulist, vragensteller en verteller.

Kunstdossier

Het verslag van de notulist komt in het kunstdossier.

Lesonderdelen

- uitleg opdracht
- verdelen in groepjes
- rollen verdelen
- 3 minuten vertellen over de activiteit
- 3 minuten open vragen stellen
- 2 minuten vragen over wat er is geleerd en mening
- 2 minuten afsluiting: verslag notulist
- wisseling van de rollen

Opmerking

- In één lesuur kunnen vier leerlingen hun reflectiegesprek houden en hebben ze een verslag ervan op papier.
- Het gesprek kan ook worden opgenomen op cassette of video.
- De docent hoeft niet bij alle gesprekken aanwezig te zijn, afhankelijk van de zelfstandigheid van de groep.
- Zie tips over het stellen van goede vragen bij CKV (zie bijlage II 'Reflectie stimuleren bij CKV')
- Terug kijken naar de cultuurautobiografie die aan het begin van CKV gemaakt is, kan een goed beeld opleveren van wat er geleerd is tijdens CKV.
- Oefen van te voeren, desnoods klassikaal, met het stellen van open vragen.
- Afhankelijk van de ervaring met het beoordelen en de zelfstandigheid van de leerlingen kunnen leerlingen elkaar ook beoordelen.

3.6C WERKVORM: 'CKV-LOGBOEK'

Opdracht

- 1 Een logboek is bedoeld om bij te houden wat je hebt gedaan, welke afspraken je hebt gemaakt, wat je de komende tijd gaat doen en met wie. Een zeer geschikt boekje dus om te gebruiken bij CKV. Maar je kunt er meer mee.
- 2 Maak bijvoorbeeld aan het einde van elke CKV-les in twee minuten een kleine tekening die uitbeeldt wat je tijdens de les hebt gedaan of beleefd, reflectie dus. Je kunt daarnaast ook het logboek mee naar huis nemen en iets tekenen wanneer je iets leuks op televisie ziet, je moeder iets bijzonders heeft beleefd, je terug komt van een activiteit of noem maar op. Door middel van alle aantekeningen en kleine tekeningen, symbolen, kleuren of collages wordt dit boekje jouw verhaal over CKV.
- 3 Beslis in welk boekje je de afspraken, aantekeningen en ervaringen zult verzamelen en met welke materialen je dat zult doen. Wil je alleen maar collages maken, pentekeningen maken of foto's plakken of kies je ervoor om elke dag een waterverf tekening te maken. Zorg ervoor dat niet alleen de afspraken, aantekeningen en belevenissen zelf in beeld komen maar dat je ook 'vertelt' wat je van de dag, de les of de activiteit vond. Je mag kritisch zijn en geef er 'kleur' aan.
- 4 Als het vak CKV afgelopen is kun je beslissen of je je gehele logboek presenteert of dat je delen ervan er uit neemt (kan ook via kopiëren of fotografie) en deze bundelt.

Het initiatief om een logboek (dummy) te gaan gebruiken ligt voor een groot deel bij de docent. Hij is de initiator en de motivator.

Kunstdossier

Het logboek of onderdelen ervan kunnen uiteindelijk in het kunstdossier worden opgenomen.

Les onderdelen

- uitleg werking en inhoud van een logboek
- kiezen van materialen
- elke CKV-les tijd geven om te werken in logboek
- presenteren voor kunstdossier

Opmerking

- Een dummy is een mooie vorm voor een logboek, maar een schrift of snelhechter kan ook. Het digitale logboek bestaat ook (zie paragraaf 5.4).
- Laat leerlingen in de eerste les de kaft bewerken en een eigen 'gezicht geven'.

3.7A WERKVORM: 'MUURKRANT'

Opdracht

- 1 *Maak een muurkrant van je belevenissen bij CKV*
Bedenk wat je in de krant wilt vertellen en wat je wilt laten zien. Misschien wil je alleen maar iets vertellen over een activiteit die je hebt gedaan, of over een bepaalde filmster die je in een film hebt gezien. Of misschien wil je een verhaal maken over alle CKV-activiteiten met foto en al erbij. Bedenk ook dat je in de krant moet verbeelden of schrijven wat je er van vond. Dus je eigen mening over de filmster of een activiteit moet duidelijk te zien zijn.
- 2 *Maak een plan van aanpak. Dit kan alleen of met een groepje. Welke materialen gebruik je, hoe groot wordt de krant, met wie werk je samen, waar moet je nog iets meer over zoeken.*
- 3 *Maak (schrijf, plak, knip, schilder of teken) je muurkrant.*
- 4 *Presenteer je muurkrant aan de klas*

De muurkranten kunnen worden opgehangen in de klas. Als er meerdere muurkranten zijn gemaakt kunnen deze met elkaar worden vergeleken. Wat hebben leerlingen gedaan, waarom hebben ze gekozen voor bepaalde activiteiten, wat was erg leuk, wat hebben ze geleerd en wat zouden ze een volgende keer willen doen. Zijn er multiculturele aspecten terug te vinden in de activiteiten die de leerlingen hebben ondernomen. Welk beroep of opleiding komt er in de activiteiten aan de orde. Zou je zelf zo'n beroep of studie willen doen.

Kunstdossier

De gehele muurkrant of een foto ervan kan in het kunstdossier worden opgenomen.

Lesonderdelen

- uitleg opdracht
- onderwerpen bedenken
- plan van aanpak
- maken muurkrant
- presenteren en nabespreken

Opmerkingen

- Vergelijk een muurkrant met de autobiografie of de definitie van kunst en cultuur. Zijn er verschillen of kan de definitie worden aangevuld, welke ervaringen zijn de leerlingen rijker geworden.
- Leerlingen kunnen één of twee pagina's van de klasse-muurkrant voor hun rekening nemen.

3.7B WERKVORM: DANS OPVOEREN

Opdracht

- 1 *Maak met een groepje of alleen (als je dat durft) een dans die vertelt wat je hebt gedaan met CKV en wat je het leukste vond.*
Bedenk wat je tijdens de dans wilt laten zien, welke bewegingen je gaat gebruiken en welke muziek je nodig hebt. Wil je iets laten zien over een dans in een andere cultuur, over de kleding die tijdens een theatervoorstelling werd gedragen of misschien ga je een dans verzinnen bij een favoriet lied. Probeer met bewegingen en muziek te vertellen over de activiteit en kijk of je kunt uitbeelden wat je er van vond.
- 2 *Maak een plan van aanpak. Dit kan alleen of met een groepje. Welke muziek gebruik je, welke kleding, hoe lang wordt de dans en moet er nog speciaal licht komen.*
- 3 *Bedenk de dans in grote lijnen.*
- 4 *Oefen de dans.*
- 5 *Presenteer je dans aan de klas.*

Tijdens de nabespreking kan worden ingegaan op aspecten die leerlingen tijdens de activiteit hebben meegemaakt en die in de dans naar voren komen. Wat de leerlingen leuk of moeilijk vonden. Wat ze hebben geleerd en wat ze een volgende keer zouden willen doen. Zouden ze zelf danser willen worden en een opleiding willen volgen. Waar wordt dans opgevoerd en waar kun je een opleiding volgen voor dans.

Kunstdossier

In het kunstdossier komen de aantekeningen van de dans op papier, video-opnamen of foto's met daarbij een verslag van hoe de presentatie is verlopen en wat de leerling er van vond.

Lesonderdelen

- uitleg opdracht
- onderwerpen bedenken
- plan van aanpak
- presenteren en nabespreken

Opmerkingen

Tijdens de nabespreking kan worden ingegaan op culturele aspecten van dans.

Aandacht kan worden besteed aan welke studie en beroep aan bod kunnen komen tijdens de activiteiten of de presentatie.

Hoofdstuk 4 CKV-Netwerk

Het geven van CKV-lessen en het begeleiden van CKV-leerlingen doet een docent niet in zijn eentje. Een CKV-docent doet er goed aan te onderzoeken wat er mogelijk is aan 'netwerken' in de eigen omgeving. Dit kan heel dichtbij: uw persoonlijke netwerk, collega's. CKV of CKV1 is niet incidenteel; u kunt dit netwerk in de loop der tijd uitbreiden en afstemmen op de eigen behoeften. Met welke instellingen en personen kunnen uw leerlingen 'zaken' doen? Waar kunnen ze naar toe voor een activiteit, hoe kom je aan een gastdocent, waar kunnen de leerlingen een kijkje achter de schermen krijgen, enzovoort.

Juist voor een interculturele benadering van CKV is het zaak 'interculturele aanbieders', al dan niet structureel, in het netwerk op te nemen. Dit kunnen instellingen zijn, maar ook individuen, die ergens veel vanaf weten.

Via dit netwerk:

- kunt u informatie en ervaringen uitwisselen met collega's;
- hebt u toegang tot informatie over het aanbod in de eigen culturele omgeving;
- kunt u samenwerken met aanbieders van cultuur. Het aanbod kan zo beter worden afgestemd op uw vraag.
- kunt u 'speciale' projecten tot stand brengen: presentaties op school, of een expositie in een 'officiële' galerie.

Bundel krachten - teamwerk binnen de school

Als er op school meerdere CKV-docenten / coördinatoren zijn: werk samen. Plan samen leuke dingen, bereid u samen voor, plan samen activiteiten. Ook als het organisatorisch niet mogelijk is om samen projecten te organiseren, is het brainstormen over de aanpak van CKV (CKV1) heel effectief. Zeker als u van plan bent om een interculturele invulling aan CKV gestalte te geven.

Ook: probeer met andere vakdocenten na te denken, gestalte te geven aan een vakoverstijgende aanpak. Bijvoorbeeld rond een activiteit: hoe is deze te verbreden in samenwerking met de ICT docent, of de vakdocent beeldend? Ook een taal docent kan betrokken worden bij een internationaal 'onderzoek' via e-mail uitwisseling met een buitenlandse school.

4.1 STEUNFUNCTIE-INSTELLINGEN VOOR KUNSTEDUCATIE

Er zijn ruim 30 steunfunctie-instellingen voor kunsteducatie (steunfuncties) in Nederland. Alle adressen zijn per provincie te vinden op www.cultuurnetwerk.nl en op de kennisnet website, ingang docenten. Deze instellingen hebben de taak cultuurparticipatie van jongeren te bevorderen, ze treden op als 'makelaar' tussen scholen en culturele instellingen en ontwikkelen daarnaast eigen aanbod. Zij hebben een goed overzicht van het culturele aanbod in de regio en werken veelvuldig samen met de plaatselijke musea, schouwburgen en bioscopen. De steunfuncties brengen een of tweemaal per jaar een brochure uit (of een website o.i.d.) met daarin een selectie van het aanbod van kunst(educatieve) projecten in uw omgeving.

Zoek samen met het educatief steunpunt naar geschikte projecten. Bemiddelt de steunfunctie of ontwikkelt zij ook zelf interessante projecten? Kunnen (individuele) leerlingen langskomen, een beroep doen op het steunpunt? In welke vorm? Kan het steunpunt helpen bij het in kaart brengen van de culturele omgeving? Hoe dan? Kan er via het steunpunt aan het begin van het CKV-schooljaar een CKV-dag worden georganiseerd? Kan het steunpunt bemiddelen tussen de school en gastdocenten? Een tweede belangrijke taak van de steunfuncties is het initiëren en onderhouden van CKV- en CKV1-netwerken, waarin zowel docenten als educatiemedewerkers van culturele instellingen elkaar treffen en wederzijdse vragen en behoeften kunnen afstemmen. De belangrijkste taak van zo'n plat-

form is het inventariseren van de vraag van de scholen. Deze vraag wordt voorgelegd aan de culturaanbieder, met als doel het aanbod zo goed mogelijk aan te passen aan de vraag. Het doel van de platforms is uiteindelijk dat zowel scholen als lokale kunst- en cultuurinstellingen een beleid opzetten dat gericht is op jongeren en daar gezamenlijk een praktische invulling aan geven. Informeer bij uw regionale steunfunctie of er een dergelijk netwerk of platform is, en sluit u daarbij aan.

Elke steunfunctie is anders, maar allemaal hebben zij vakspecialisten in dienst, de consultants, die zowel de actieve kant van een bepaalde kunstdiscipline beheersen, als de receptieve kant van de kunsteducatie. U kunt gebruik maken van deze expertise en vragen om ondersteuning en begeleiding, bijvoorbeeld bij invoering van het vak, projecten op maat, workshops, een vakdocent of kunstenaar in de klas (bijvoorbeeld op de gebieden wereldmuziek, werelddans en wereldkeuken, maar ook drama, dans en audiovisueel, webdesign: kennis op vakgebieden die op de scholen vaak niet aanwezig is), bemiddeling tussen uw school en een specifieke culturele instelling, enzovoort. De steunfunctie consultant kan samen met u invulling geven aan een meer interculturele invulling van CKV of CKV1, door hun inhoudelijke kennis, maar ook door hun kennis van de culturele infrastructuur.

CKV-bonnen

De steunfunctie-instellingen mogen de CKV-bonnen accepteren. Dat betekent dat workshops en dergelijke met de bonnen betaald kunnen worden, maar ook dat de instelling kan bemiddelen en via de bonnen kunstenaars, dansers, theatergroepen etc. kan betalen.

Een greep uit het aanbod.

Steunfunctie instellingen bemiddelen tussen scholen en culturele aanbieders, maar ontwikkelen zelf ook aanbod. Met name op het gebied van dans en muziek is er tegenwoordig een keur aan 'multicultureel' aanbod.

De Popbus van de Tilburgse muziek- en dansschool biedt workshops Marokkaanse en Turkse popmuziek aan; Centrum voor de Kunsten Eindhoven biedt workshops percussie van Afrika tot Zuid-Amerika aan, met djembé's, conga's en bongo's; salsa en merengue dansen kan bijvoorbeeld bij Concordia in Enschede; improvisaties op de djembé in een workshop Afrikaanse ritmes die plaatsvindt op school wordt georganiseerd door Edu-Art Gelderland; korte danscursussen Egyptische buikdans, oriëntaalse dans voor gevorderden of Capoeira kunnen bij de SKVR –dansschool in Rotterdam worden gevolgd.

Naast het 'gewone' cursusaanbod (actieve kunstbeoefening) bieden de meeste steunfunctie-instellingen speciale producten (lespakketten) aan voor het voortgezet onderwijs, veelal in samenwerking met culturele instellingen uit de omgeving. Naast het 'zelf doen' wordt bijvoorbeeld een bezoek aan een optreden gebracht en wordt een voorbereidende les of lesbrief samengesteld. Bijna altijd is er wel iets binnen dit aanbod dat voldoet aan de eisen die gesteld worden aan intercultureel onderwijs.

Dit geldt ook voor de Cultuurtrajecten (ook wel 12+ projecten) en de Kunstkrakersweekeinden die de steunfuncties in de vier grote steden aanbieden.

Webadressen

Alle adressen van de steunfuncties in heel Nederland (en de website adressen) vindt u op www.kennisnet.nl/cultuurplein/ en op www.cultuurnetwerk.nl.

Webadressen projecten:

- De Popbus van de Tilburgse muziek- en dansschool www.tdms.nl/algemeen/popbus
- Centrum voor de Kunsten Eindhoven www.cke.nl/muziek
- Salsa en merengue dansen kan bijvoorbeeld bij Concordia in Enschede www.concordia.nl/jongkunst/
- Afrikaanse ritmes op school wordt georganiseerd door Edu-Art Gelderland www.edu-art-gelderland.nl/projectenVo/

- Korte danscursussen Egyptische buikdans, oriëntaalse dans of Capoeira kunnen bij de SKVR –dansschool in Rotterdam worden gevolgd www.skvr.nl/dansschool/
- Cultuurtrajecten, 12 + projecten, jongerenprojecten in de vier grote steden: www.skvr.nl Rotterdam; www.koorenhuis.nl Den Haag; www.kunstweb.nl Amsterdam; www.uck.nl Utrecht.

4.2 CULTURELE INSTELLINGEN

Voor culturele organisaties die een jong publiek zoeken kan onderwijs veel betekenen - en andersom. Alle jongeren tot zestien jaar zijn te bereiken via de school. U zult dit ongetwijfeld merken aan de grote stapels post!

Docenten zijn geïnteresseerd in het cultuuraanbod, maar meestal met de kanttekening dat het moet aansluiten bij het lesprogramma (roosters, uren, kerndoelen) en de belevingswereld van de leerlingen (niet te zwaar, complex, saai, talig, langdurig).

Het is daarom in het belang van culturele instellingen om te weten welke mogelijkheden het reguliere onderwijs biedt en hoe zij in hun (educatieve) aanbod daarbij kunnen aansluiten. Andersom is het voor docenten belangrijk te weten wat het aanbod in de omgeving is, en met welke instellingen en personen u tot een vruchtbare vorm van uitwisseling en samenwerking kunt komen. De aard van het aanbod moet geschikt zijn voor de leerlingen, maar ook de educatieve begeleiding. Op die manier voorkomt u teleurstellingen bij uw leerlingen.

Reguliere culturele instellingen (musea, theaters, dansgroepen, culturele instellingen) hebben in hun aanbod ook 'interculturele projecten'. Veel producenten hebben een niet-Nederlandse achtergrond, het product zelf is onderhevig aan of het resultaat van invloeden uit andere culturen. Door te overleggen met de educatieve medewerkers over (on)mogelijkheden (bijvoorbeeld: welke tentoonstelling / voorstelling is bij uitstek geschikt; kijkje achter de schermen; interview met medewerker, speciale lesbrieff; thema, enzovoort) kunt u met een aantal instellingen structurele contacten aangaan, gericht op uw leerlingen. Als u streeft naar een interculturele invulling van CKV, is het zaak deze wens kenbaar te maken bij uw contacten / netwerk. Educatie-medewerkers kunnen hun eigen aanbod screenen, en u informeren over een geschikt project.

Veelal is maatwerk mogelijk, of zijn instellingen (zeker de kleinere!) bereid af te wijken van reguliere openingstijden, of bereid een 'op maat gemaakte' lesbrieff te verzorgen, of bereid iets te komen vertellen in de klas voorafgaande aan een bezoek. Gewoon opbellen en uw wens voorleggen!

Als je het hebt over het 'uitbreiden' van de culturele kaart, dan zijn festivals een aanrader voor een interculturele aanpak van CKV. Maar ook individuele producenten (doe een beroep op uw persoonlijke netwerk) kunnen door bijvoorbeeld een gastles op school een waardevolle bijdrage leveren aan een interculturele invulling van CKV.

Een greep uit het aanbod

- Elk jaar is er in Tilburg het Festival Mundial. Op dit moment wordt er alweer volop gewerkt aan de nieuwe editie van Festival Mundial, 14 en 15 juni 2003. Festival Mundial is een jaarlijks multicultureel festival, met de nadruk op muziek, georganiseerd in en rond Tilburg. Er is over een aantal weken verspreid een scala aan grote en kleinere activiteiten: een Festival Mundial in de Wijk, Festival Mundial in de Klas en het Festival Mundial tweedaagse slotweekend. Als Tilburg te ver is: Onder het motto 'Cultuur en ontwikkeling' organiseert Mundial Productions, de organisator van Festival Mundial, tournees van internationale wereldmuzikartiesten. 'Mundial on Tour' is de luifel waaronder deze muzikanten, dans- en theatergroepen en acrobaten de Nederlandse podia bezoeken. www.festivalmundial.nl.
- Het Dunya Festival is het oudste en grootste multidisciplinair kunstenfestival van Nederland, het vindt jaarlijks plaats in het park bij de Euromast in Rotterdam. Dunya is een tweedaags multicultureel openluchtfestival dat duizenden bezoekers trekt, met o.a. (wereld)muziek, poëzie, vertelkunst, straattheater en dans van over de hele wereld. www.dunya.nl.

- RASA is een wereldculturencentrum in Utrecht, dat kunst en cultuur uit alle werelddelen presenteert. Er vinden per seizoen ruim honderd concerten, theater- en dansvoorstellingen, literaire evenementen, lezingen en festivals plaats. Tevens is er een maandelijks wisselende expositie en zijn er regelmatig cursussen en workshops te volgen. Op de website een maandagenda en algemene informatie, zoals de mogelijkheid met CKV-bonnen te betalen. Rasa open podium (2-maandelijks, steeds op zondagmiddag) biedt de mogelijkheid zelf op een officieel podium een dans, muziek of poëzie presentatie te geven, bijvoorbeeld aan het einde van het CKV-jaar. www.rasa.nl
- Het Intercultureel & Muzisch Instituut te Nijmegen is een organisatie die zich richt op intercultureel leren en culturele verscheidenheid. Het instituut heeft een programma ontwikkeld dat via kunstzinnige vorming thema's zoals de multiculturele samenleving en racisme aan de orde brengt. Er worden veel verschillende workshops aangeboden (bijvoorbeeld conga/djembé, Afrikaans haarvlechten, muziekinstrumenten maken, Latijns-Amerikaanse percussie, oriëntatiecursus wereldmuziek, dansworkshops, meespeelconcerten, enzovoort, enzovoort.) Een groot deel van het programma kan op school worden aangeboden, voor groepen van variërende grootte en er is een uitgebreid CKV aanbod. www.antenna.nl/imi/
- Stichting Loeder Events te Rotterdam. Loeder biedt een gevarieerd aanbod van multiculturele educatieprojecten, binnen- of buiten school. Scholen kunnen de uitvoering aan Stichting Loeder Events uitbesteden, maar ook een instructiemiddag volgen of een lesprogramma opvragen en het zelf (laten) uitvoeren. De basis voor de projecten wordt gevormd door een reeks workshops resulterend in een presentatie zo mogelijk i.s.m. een officieel podium (in Rotterdam bijvoorbeeld Nighttown, maar in alle steden wordt samenwerking gezocht met een echt podium). Een greep uit de bestaande projecten voor het voortgezet onderwijs: On Stage (schrijven op het ritme van de Rai), Dance Party (workshops, DJ's, VJ's en Live Acts geheel in het teken van Straattaal), Rouw (de interculturele kant van rouw in drama, muziek, rap en beeldende kunst), Power (een project waarin leerlingen van het VMBO de kans krijgen om hun talenten te ontdekken), Kawina (Surinaamse danssoort), Gnawa (Marokkaanse muziekstijl), Batuque (Kaap Verdische muziekstijl), Tambu (Antilliaanse muziekstijl), Soul meets Gospel (workshops, eigen teksten, eindpresentatie), MC Awards (freestyling en rappin).
- Op de website vindt u alle informatie om contact op te nemen. www.loederevents.nl

Cultuur en school.

Er is soms een spanningsveld tussen het 'objectgerichte' aanbod van culturele instellingen en de 'publieksgerichte' vraag van het onderwijs. Voor een goede samenwerking is het noodzakelijk dat vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. Knelpunt 1. is geld en tijd. Er zijn speciale subsidies voor samenwerkingsprojecten tussen culturele instellingen en scholen, in het kader van Cultuur en School van OCenW.

Het project Cultuur en School is een gezamenlijk initiatief van het onderwijs en de cultuursector. Het is gericht op samenwerking tussen scholen en culturele instellingen. Doel van het project is de positie van cultuur in het kader van het reguliere onderwijsprogramma te versterken, door het (mede) mogelijk maken van het ontwikkelen van cultuureducatieve projecten. Behoeften van docenten en leerlingen centraal staan daarbij centraal. 'Interculturele projecten' zijn binnen de voorwaarden van de regeling een speciaal speerpunt, evenals projecten voor het vmbo. Die voorrang komt tot uitdrukking in het subsidiebeleid. www.cultuurenschool.nl.

Projectloket Cultuur en school

Het (online) Projectloket van Cultuur en School bevat beschrijvingen van de projecten die in het kader van Cultuur en School zijn ontwikkeld. Ook de projectbeschrijvingen van Bureau Erfgoed Actueel en Cultuurnetwerk Nederland zijn hier opgenomen. U kunt hier inspiratie opdoen of meer informatie verkrijgen. www.cultuurenschool.net/projectloket/

Hoofdstuk 5 Informatie en communicatie technologie

De werkvormen in dit onderdeel variëren van zeer eenvoudig tot complex, en van individueel ICT-gebruik tot samenwerken in een groepje. Bij elke werkvorm staat voor welk onderdeel van CKV de toepassing bruikbaar is. Tevens worden bruikbare webadressen vermeld. Een uitgebreid overzicht van webadressen met de nadruk op het 'intercultureel aspect' kunt u vinden in bijlage V.

5.1 ZOEKEN OP INTERNET

Zoeken op Internet: zoekmachine's en startpagina's

Bruikbaar bij: culturele omgeving in kaart brengen, discipline en activiteit kiezen of onderzoeken, activiteit voorbereiden, (beeld)materiaal verzamelen.

Zoekmachines

Zoeken op internet is leuk. U kunt over alles info vinden op internet, maar ook beeldmateriaal downloaden en/of printen. De beste zoekmachine is Google, maar er zijn er honderden. Google is snel en trefzeker, ook in het Nederlandstalige gebied. Het lezen van de 'help' is aan te raden, zeker voor de begeleidend docent, omdat weten hoe een zoekmachine werkt, de trefkans enorm doet toenemen. De basis van Google (elke zoekmachine werkt weer net iets anders) is zoeken op de exacte omschrijving van de gebruikte (kan meerdere) trefwoorden. Typfouten worden dus afgestraft. Meerdere trefwoorden interpreteert Google als AND (de trefwoorden moeten beide of allemaal in de website voorkomen). Wanneer u veelvuldig gebruik maakt van zoekopdrachten, is het prettig de Google werkbalk te installeren. Deze maakt het mogelijk altijd de Google zoekfunctie te kunnen raadplegen zonder dat u de website waarop u op dat moment bent hoeft te verlaten.

Interessante extra mogelijkheden van Google zijn de keuzes om uitsluitend Nederlandstalige resultaten te krijgen en/of als resultaten uitsluitend afbeeldingen te krijgen. www.google.nl

Tip: Zoekprof helpt gebruikers van zoekmachines (met name interessant voor docenten of oudere leerlingen, CKV1, 2). Hoe werken zoekmachines? De site bevat veel praktische informatie over efficiënt zoeken, links naar handige sites, adressen van zoekmachines en alles over hun werking.

www.zoekprof.nl/

Startpagina's

Startpagina's (ook wel indexen of portals) zijn reeds voorgesorteerde websites, handmatig dan wel via een robot, ondergebracht in verschillende categorieën. Soms betreft het een 'platte' lijst, een opsomming, zoals de hele familie van www.startpagina.nl. Deze zijn meestal specifiek gericht op één onderwerp, bijvoorbeeld theater.pagina.nl/, waar u alleen webpagina's die iets met theater (webadressen, gezelschappen, agenda's, festivals ed.) te maken hebben vindt.

Een ander type startpagina is gebaseerd op een boomstructuur waarmee u steeds dichterbij het onderwerp dat u zoekt wordt gedirigeerd, ook wel webgids of webdirectory genaamd, zoals bijvoorbeeld de Lycos webgidsen (www.lycos.nl/dir/Muziek/Podia/) of Yahoo rubrieken ([dir.yahoo.com/Arts/Visual Arts/Photography/Photographers/Group Exhibits/](http://dir.yahoo.com/Arts/Visual_Arts/Photography/Photographers/Group_Exhibits/)).

Webadressen van startpagina's en webgidsen die speciaal gericht zijn op multiculturele 'events' zijn:

- multiculturele.pagina.nl/ Overzicht van alle multiculturele pagina's, met een discussieforum, agenda's en meer. Goede startpagina.
- www.multicultureelplein.nl/ In de rubriek 'cultuur en uitgaan' staan diverse culturele agenda's, zoals festivals, theater, muziek. U kunt zich abonneren op de (gratis) mailinglijst. Abonnees krijgen per e-mail bericht van multiculturele projecten en initiatieven, concerten en exposities, politieke issues en relevante publicaties. (zie ook: e-mail nieuwsbrieven).

- landen.pagina.nl/ Overzicht van landen startpagina's. Vanuit een bepaald land kunt u weer zoeken naar kunst en cultuur.
- www.wereldmuziek.startkabel.nl/ Startpagina naar diverse wereldmuziek websites.

5.2 INFORMATIE VERZAMELEN

E-mail-nieuwsbrieven en mailinglists

Bruikbaar bij: informatie verzamelen, culturele kaart.

Email-nieuwsbrieven en mailinglists

U kunt overwegen een abonnement te nemen op een of meer van de aangeboden e-mail nieuwsbrieven of mailinglists, om op de hoogte te worden gehouden van (inter)culturele activiteiten, ontwikkelingen binnen kunstvakken, culturele agenda's, CKV nieuws en meer. Een paar voorbeelden:

- CKV E-News van CJP: wekelijks actuele CKV-tips uit de eigen regio. Aanrader!
Het CKV-Servicebureau stuurt docenten wekelijks cultureel nieuws per e-mail. Via deze zogenaamde e-news service ontvangen docenten landelijke en regionale informatie. Als u zich aanmeldt, wordt u in een regionaal bestand ondergebracht zodat culturele organisaties u op de hoogte kunnen houden van het actuele regionale CKV-aanbod.
- De nieuwsbrief 'Online Leren' biedt maandelijks goede leerzame websites, de beste nieuwe links op Leren.nl en tips voor online leren.
- E-nieuwsbrief van TIJM. TIJM is een site rond interculturaliseren en onderwijs. Via de nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van nieuwe bijdragen op de site en wijzigingen in het aanbod.
- Nieuwsflash kunstvakken van KPC Groep, Kunstvakken.
- Mailinglist van het Multicultureelplein.nl. Beleidsmakers, mediaprofessionals, activisten, kunstenaars schrijven over multiculturele projecten en initiatieven, concerten en exposities, politieke issues en relevante publicaties.

Webadressen

- www.cjp.nl
- www.fullcolor-online.nl/home.html
- www.tijm.nl/
- www.multicultureelplein.nl/
- www.kpcgroep.nl/kunstvakken
- www.leren.nl of www.leren.nl/nieuwsbrief/
- www.cultuurnetwerk.nl/cultuurnetwerk/ Nieuwsbrief Cultuur[net]werk

Tip: Laat u bij alle instellingen bij u in de buurt op de mailinglist plaatsen, al dan niet via e-mail. Zo bent u steeds op de hoogte over het up-to-date aanbod.

Ook leerlingen kunnen in het selecteren een rol spelen, zeker als u voor nieuwsbrieven en dergelijke een speciaal e-mail adres in het leven roept waar ook leerlingen (via een computer in het CKV-lokaal) toegang tot hebben, bijvoorbeeld ckv-school@hotmail.com.

5.3 CKV-PAGINA MAKEN

Zelf een pagina maken voor CKV

Bruikbaar bij: culturele kaart, kunstautobiografie, onderzoek doen, activiteit kiezen.

CKV-pagina

Alle leuke instellingen en personen in de buurt met een webadres komen in de zelfgemaakte CKV-startpagina. Op die manier heeft u na verloop van tijd een handige 'vraagbaak': wat is er wanneer te

doen. Ook kunnen de leerlingen hier achtergrondinformatie opzoeken. U zoekt zelf naar webadressen, maar de leerlingen dragen hier uiteraard ook aan bij.

Als u zoekt op het www ziet u dat al behoorlijk veel kunstcoördinatoren CKV1 een pagina maken voor de leerlingen. U kunt favoriete of interessante (CKV) internetadressen en/of andere documenten (kijkwijzers bijvoorbeeld) in een eigen webpagina publiceren en deze toevoegen aan de school website. Als de school geen site heeft, kunt u zelf een pagina maken. Er zijn diverse providers die deze optie (gratis) aanbieden. Meestal kunt gebruik maken van een makkelijke 'template' die u alleen maar hoeft in te vullen. Gratis betekent wel reclame.

Het verschil met bestaande startpagina's of indexen is dat u bepaalt welke links en informatie erop de site komen, aangepast aan uw opvatting over het vak dat u doceert. U kunt zich bijvoorbeeld beperken tot de eigen regio, of fysieke adressen toevoegen, of kijkwijzers uploaden enzovoort.

U kunt op deze manier een 'culturele kaart' van de omgeving (in linkjes) op de pagina publiceren, waar alle leerlingen aan kunnen bijdragen. Deze linklijst kan steeds mooier en verfijnder worden door de tijd heen.

Webadressen van CKV- en CKV1-sites van scholen:

- home.planet.nl/%7Envto/wegnaarmer.html Veluws College Walterbosch te Apeldoorn
- www.frencken-college.nl/CKV1/paginas/ Deze pagina is gemaakt door drie (tweede fase leerlingen) van het Frencken College, binnen het exacte profiel en informatica in het vrije deel.
- www.meyer.nl/ckv1/DEFAULT.HTM SG Stad en Esch Diever
- www.eclh.nl/vaklokalen/ckv1/hoofd.html Eerste Christelijke Lyceum Haarlem
- www.baudartius.nl/vakken/ckv1/ Baudartius College
- www.emmauscollege.nl/CULTUUR/C2SETCUL.HTML Emaus College Rotterdam
- www.clusius.nl/vestigingen/mas-sgs/CKV.htm VMBO 'Groene Sector' in Alkmaar, CKV links en kijkwijzers

Tip: Wie een 'echte' startpagina wil maken kan naar de ABC educa website gaan. Deze biedt de mogelijkheid gratis een startpagina te maken die eruit ziet als een heuse 'kloon' van de startpagina familie. www.abc-educa.nl/

Aanrader: een voorbeeld van een CKV1-startpagina gemaakt met ABC voor de regio Nijmegen vindt u op: www.kunstophetweb.nl/dominicus

5.4 CKV-WEBSITE (WEBSITE MAKEN EN VORMGEVEN, PUBLICEREN EN LEEROMGEVING)

Bruikbaar bij: presentatie, verslag van activiteit/onderzoek, culturele kaart, kunst autobiografie, samenwerken, mogelijkheden voor vakoverstijgend werken (samen met beeldend/ICT)

CKV-website bouwen en andere ICT expressiemogelijkheden

Het Internet biedt diverse programma's om een eigen website te bouwen, maar ook informatie over cursussen of lesprogramma's waar bij ICT als expressie middel kan worden gebruikt.

Een aantal voorbeelden:

- Webadres gratis website bouwen met gebruiksvriendelijke 'template' www.tripod.lycos.nl/ of www.tripod.lycos.nl/build/webbuilder/
- Ook Kennisnet biedt via een 'stappenplan' de mogelijkheid een website te maken: Websitemaker. Naast de eigen website biedt Websitemaker extra's als een duidelijke 'help', wedstrijden ideeën en tips. websitemaker.kennisnet.nl/websitemaker/
- KPC-Groep: ICT in de kunstvakken. Op deze website vindt u ondersteunend materiaal voor docenten die ICT willen invoeren in de kunstvakken. De lessen zijn met vakcollega's ontwikkeld en in de klas uitgetest. Het docentmateriaal bestaat uit de lessenseries, deze kunt u downloaden en aanvullen en/of veranderen, een korte handleiding, informatie over ICT in de kunstvakken en

achtergrondmateriaal. Op deze site o.a. uitgewerkte lessen CorelDraw.

www.kpcgroep.nl/kennisOnline/ (Ga naar Kunstvakken, en dan naar lessen ICT).

- SLO Beeldende vakken en ICT. Er zijn leuke dingen te doen met een PC. SLO biedt op haar site een keur aan informatie en lesvoorbeelden, maar ook informatie over online cursussen, bijvoorbeeld: Presentatie programma's, Web pagina's maken, Tekenprogramma, Internet en e-mail. De lesvoorbeelden betreffen o.a. Galerij op internet. Leerlingen combineren hun tekenproducten met teksten en verwerken deze tot HTML-formaat zodat de resultaten op Internet gezet kunnen worden. Een folder maken in Word. Leerlingen geven een folder met eigen tekst en beeldmateriaal vorm in Word, en drukken deze af. Ook staan op de site diverse hulpkaarten voor o.a. digitaliseren van geluid, scannen van tekeningen en plaatjes, werken met WordArt en invoegen van afbeeldingen in Word. www.ict.slo.nl/praktijk/beeldend/
- Zowel KPC als SLO bieden ook cursussen aan docenten om meer te leren over het gebruik van de computer in de beeldende vakken.

Publiceren

Bruikbaar bij: verslagen, werkstukken, presentatie

Er zijn diverse mogelijkheden op het www te vinden waar leerlingen een CKV-verslag kunnen plaatsen.

- In de Campus van Cultonline zijn verslagen te publiceren in tekst en beeld. Leerlingen moeten zich hiervoor eerst registreren. De meeste verslagen op de Campus zijn Worddocumenten. Maar er kunnen ook andere soorten bestanden (bijvoorbeeld films, foto's en animaties) geupload worden. www.cultonline.nl/
- Op Sharewerk van Kennisnet kunnen leerlingen werkstukken (Word documenten) op het net zetten. Een andere mogelijkheid is een link te maken naar een eigen website. sharewerk.kennisnet.nl/
- Rebeltoday is een internet platform waarmee scholieren van elke middelbare school in Nederland zelf een eigen 'digitaal schoolplein' kunnen maken en beheren. www.rebeltoday.nl/

Leeromgeving

Bruikbaar bij: het uitvoeren van CKV online.

Voor CKV zijn er ook een aantal methoden online verschenen, waarbij leerlingen CKV deels of geheel online kunnen uitvoeren.

- Fullcolor-online is een online CKV-methode opgebouwd volgens een speciaal voor het vmbo ontwikkelde methodiek. Aan de hand van het CKV-stappenplan ondernemen de leerlingen vier activiteiten, doen onderzoek en houden hun belevenissen bij. Fullcolor-online is speciaal bedoeld voor die leerlingen (en docenten) die het leuk en handig vinden hun CKV-belevenissen online bij te houden. Het kunstdossier wordt digitaal bijgehouden. Docenten begeleiden en volgen hun leerlingen in de klas én via internet. www.fullcolor-online.nl
- Codename future workspace. Leerlingen werken via Internet met de 'Codename Future Workspace', een interactieve digitale leeromgeving. Daarbinnen werken ze met 'dossiers'. Dit zijn korte documenten over meer dan 40 ecologische, sociale, culturele en economische onderwerpen: van multiculturele samenleving tot mode, en van muziek tot mensenrechten. De jongeren kiezen een dossier en ontwerpen in 20 (onderwijskundig relevante) stappen een concreet actieplan. Ze krijgen tips en oriënteren zich binnen, maar vooral buiten de school: bij overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Die helpen ook mee bij de realisatie van de actieplannen. De Workspace werkt via Kennisnet en biedt verschillende ICT-functionaliteiten, zoals een persoonlijke agenda, e-mail, een buddylist, een chatruimte, nieuwsgroepen en een eigen persoonlijke digitale pagina. www.codenamefuture.nl/
- 'Zappen in de buurt' Deze website werd gemaakt op basis van een reeds bestaande methode voor omgevingseducatie 'Zappen in de buurt'. Aan de hand van een aantal onderwerpen, hoofd- en

deelvragen en bronnen die betrekking hebben op cultureel erfgoed maken leerlingen kennis met en worden ze zich bewust van de culturele aspecten van hun omgeving. Stichting Omgevingseducatie Gooi en omstreken beoogt een generiek model voor omgevingseducatie in Nederland te ontwikkelen. zappen.kennisnet.nl/

Tip: CKV helemaal online uitvoeren kijk op www.fullcolor-online.nl. Een online methode die bruikbaar is bij alle stappen uit de CKV-vmbo methodiek.

5.5 CKV-WEBLOGBOEK BIJHOUDEN

Bruikbaar bij: logboek bijhouden, CKV-ervaringen, culturele kaart, kunst (auto)biografie, verslagen, online samenwerken

Een weblog ('blog') is een online 'logboek', in principe bedoelt om surfgedrag vast te leggen. Welke websites zijn de moeite waard om te bewaren? Met een druk op de knop staat deze website in de blog. Dit kan natuurlijk ook via 'favorieten', maar in een weblog kan de leerling commentaar zetten bij de gevonden websites.

Een weblog kan individueel worden bijgehouden, maar is ook geschikt als communicatiemiddel voor werken in een groepje. Dit laatste opent de deur naar gebruik in een klassituatie of voor samenwerkende groepjes leerlingen die een logboek bijhouden van hun internet zoektochten. Via een password kan iedereen van de klas of groep een bijdrage leveren en bijdragen van anderen becommentariëren. Het adres is www.blogger.com.

Via deze (gratis, wel met advertentie banner) website kan iedereen, zonder technisch inzicht, binnen enkele minuten een eigen weblog online hebben.

Enkele mogelijkheden van blogger:

- Weblogs maken van de CKV-surfervaringen. Hierbij kan elk groepje zijn eigen blog krijgen. Een docent kan een blog maken voor de hele klas, met leuke tips voor activiteiten, communicatie met alle leerlingen, ed.
- Naar keuze is de blog privé of publiek (privé = alleen voor de eigen groep toegankelijk)

Let op:

- In principe is blogger 'talig', u kunt er geen plaatjes inzetten.
- Blogger is Engelstalig (de help functie, de datumnotering ed.) maar de eigen weblog kan natuurlijk in de eigen taal.

5.6 (INTERNATIONALE) SAMENWERKING (COMMUNITY, LEARNING CIRCLES EN E-MAIL UITWISSELING)

Bruikbaar bij: communicatie (online samenwerken, materiaal delen) en uitwisseling (binnen de klas, met leerlingen/docenten uit andere landen), vakoverstijgend werken (talen).

Community

In een kring (of community) kan een groep mensen met elkaar informatie uitwisselen en communiceren. Gratis, online in een besloten of juist open structuur: een eigen ruimte om te leren. In uw eigen kring kunt u lesmateriaal publiceren, opdrachten maken, e-mailen en discussieren met andere leden en meer. Iemand die een kring opricht kan in principe zelf bepalen waar deze over gaat. Kring leden krijgen een password. Een of twee docenten (of van elke groep een docent) kunnen administrators zijn en de kring opstarten, aansturen en schonen. Leerlingen uit een klas kunnen in een kring onderling samenwerken, of (dit vergt uiteraard meer organisatorische inspanningen, maar biedt veel interculturele mogelijkheden) met leerlingen en/of docenten uit een ander land, bijvoorbeeld

beeld met een klas buitenlandse leerlingen via een 'zusterschool'. U kunt chatsessies organiseren (spreek een tijd af).

De bekendste aanbieder is MSN, van microsoft. Over het algemeen zijn leerlingen zeer snel thuis in de werking. Ook Kennisnet biedt de mogelijkheid aan een kring te starten (of u bij een bestaande aan te sluiten). Een andere aanbieder is het European Schoolnet (EUNcommunities). Het voordeel van een EUNcommunity boven MSN en andere mogelijkheden is de focus op educatie. U kunt meedoen met een al bestaande community (er zijn er al heel veel), partner-docenten zoeken in het PartnerFinding Forum of hiervoor een oproep plaatsen op de maillinglist. Wil een groepje leerlingen bijvoorbeeld meer weten over Portugese muziek, via een community kan wellicht kennis worden uitgewisseld met jongeren uit Portugal.

Enkele mogelijkheden van een 'doorsnee' kring (ze werken allemaal net iets anders)

- Open of besloten
- Chatten met leden
- Mailinglist voor leden
- E-mail naar individuele leden
- Zelf bepalen wie lid worden
- Discussielijst en prikbord
- Materialen in verschillende formaten uploaden (ook Word documenten en foto's)
- Layout en indeling zelf aanpassen

Webadressen community's:

- www.kringen.kennisnet.nl Met uitgebreide 'handleiding'
- groups.msn.com/ Voorbeeld: groups.msn.com/novadigibrugklas. Een interessant voorbeeld van het gebruik van een community in een klassituatie (niet specifiek gericht op CKV en/of intercultureel onderwijs) is de digitale brugklas (havo/vwo) van het Nova college uit Rotterdam.
- www.eun.org/eun.org2/eun/en/index_eun.html Homepage van het European Schoolnet. Van hieruit kunt u naar de EUNcommunity pagina, om een community te maken dan wel te kijken wat er allemaal al is. U kunt hier lid van worden door u via 'join' aan te melden. Via het European Schoolnet kunt u verder naar (veel!) gelieerde websites, zoals Partner Finding Forum, Virtual School, eSchoolnet e.a.

Learning Circles

iEARN (International Education And Resource Network) is een wereldwijd onderwijs- en ICT-samenwerkingsverband. iEARN steunt scholen door het aanbieden van en bemiddelen bij internationale ICT-projecten met een lage instapdrempel. iEARN helpt leraren bij het initiëren, ontwikkelen en uitvoeren van projecten. Een van de (vele) projecten die iEarn (mede) heeft mogelijk gemaakt is het Global Teenager project, waar Learning Circles (d.m.v. computers en internet verbonden scholen) in een 'Virtual Campus' samenwerken.

De basis wordt gevormd door een 'cirkel' van zes tot tien scholen die tegelijkertijd aan eenzelfde thema werken, waarbij zij informatie uitwisselen en van elkaar leren. Een project duurt meestal zo'n 10 tot 16 weken en er worden twee maal per jaar nieuwe cirkels opgestart. U kunt meedoen aan een bestaande Cirkel, maar ook een nieuwe Cirkel initiëren. U kunt een kijkje nemen door in te loggen als guest in de Virtual Campus.

Webadressen Learning Circles:

- Virtual Campus www.iicd.org/virtualcampus/
- iEarn Nederland www.iearn.nl/
- iEarn internationaal www.iearn.org/
- Uitgebreide uitleg - inclusief compleet uitgewerkte stappenplannen - en tutorials over de cirkels www.iearn.org/circles/

- Zie ook uitleg op de website van ict-edu: www.ict-edu.nl/
Lees het Quarterly Report 1 – 2002 via www.ftpiicd.org/files/gtp/reports/gtpqr1_2002.doc

E-mail uitwisseling

Een leuke en laagdrempelige vorm van (kennis) uitwisseling met anderen is e-mailen.

Een voor de hand liggende toepassing is het e-mail adres van een kunstenaar of culturele instelling achterhalen, en vragen op te sturen. Veel instellingen hebben een algemeen 'info' e-mailadres, dat u kunt achterhalen via de website, waarmee het publiek -dus ook leerlingen- contact kan opnemen.

Ook biedt 'e-mailen' mogelijkheden voor internationale uitwisseling, zeker als u dit samen doet met een taaldocent. Misschien heeft de school een zuster-school in het buitenland, en is het mogelijk om twee klassen te laten corresponderen over culturele gebruiken.

Met een relatief eenvoudig te bewerkstelligen e-mail correspondentie met leerlingen uit een andere streek of land, valt ook binnen de kunstvakken een heleboel kennis uit te wisselen over 'de ander', zeker als er concrete opdrachten of onderwerpen aan verbonden worden. Als er geen zusterschool is: er zijn diverse websites, waarin scholen contact zoeken met andere scholen. Uiteraard bakent taal een deel van de potentiële uitwisselingsmogelijkheden af, maar op veel sites is 'internet Engels' de voertaal.

Webadressen e-mail uitwisseling:

- Intercultural E-mail Class Connection, een Amerikaanse site met de gegevens van veel scholen, in 82 landen. IECC is een gratis hulpmiddel bedoeld om docenten te helpen bij het vinden van partners uit andere culturen en landen, voor e-mail klasse correspondentie en andere project uitwisselingen. Goede helpfuncties. E-mail correspondentie kan via de website, of, naar keuze, via een mailinglist. Bij de links verwijzingen naar andere 'e-pals' websites, o.a. met Russische scholen. www.iecc.org/
- ePals Classroom Exchange, wederom een Amerikaanse site. www.epals.com/

Tip: Het themanummer van juni 2002 is helemaal gewijd aan ervaringen van docenten (talen) met e-mail en chatten www.levendetalen.nl/Tijdschriften/LTM/Themanummer/themanummer.htm.

Voorbeelden van e-mail uitwisseling en andere online samenwerkingen vindt u op www.levendetalen.nl/Tijdschriften/LTM/Themanummer/e-mailen.htm.

Bijlage I

REFLECTIE EN BESCHOUWING

Beschouwing

Reflectie en beschouwing zijn begrippen die we veel gebruiken bij de kunstvakken. Voor beschouwen gebruiken we vaak een kunstbeschouwingsmodel of een kijkwijzer. Dat model of die kijkwijzer helpt bij het op een vrij technische wijze kijken naar een (kunst)werk. Beschouwen is een proces dat zich afspeelt in de geest en dat je individueel kunt doen. Je kunt een schilderij of beeldhouwwerk beschouwen. Door goed te kijken en eventueel extra informatie te verzamelen, leer je over het kunstwerk, en kun je er beter een mening over formuleren. Vaak waardeer je het ook meer. 'Meer weten is meer genieten.' Ook eigen praktisch werk kun je beschouwen. Door je eigen werk kritisch te bekijken -te ontleden- op basis van een aantal (beeld)aspecten, kun je bekijken op welke onderdelen het werk goed is en waar het nog verbeterd kan worden.

Beschouwen is het uiteenrafelen van een kunstwerk in losse onderdelen, die onderdelen los van elkaar bestuderen, ze vervolgens weer samen te voegen waardoor je ze in een nieuw of ander verband ziet. Deze vorm van beschouwen hoort vooral thuis bij Kunstvakken 2: het beschouwen van eigen werk en beschouwing in het kader van kunstgeschiedenis en -beschouwing.

Reflectie

Bij reflectie gaan we een stap verder. Reflectie is meer dan kennis over wat je bekijkt of wat je gemaakt hebt. Bij reflectie gaat het veel meer om de beleving dan om de analyse: wat doet een kunstwerk je (reflectie op het onderwerp) en hoe of waardoor komt dat (reflectie op je zelf). Daarbij kan beschouwen een rol spelen, maar niet als enige element. Ook associaties kunnen een rol spelen, eerdere ervaringen en gevoelens. Het kunstwerk wordt gezien als totaal, waarbij de ambiance een rol speelt bij de beleving. Dit kennen we goed in het theater en in de bioscoop. De sfeer in de theaterzaal -en al in de foyer- is van invloed op de ervaring van een voorstelling, de beleving van een film in de bioscoop is anders dan diezelfde film op tv.

Reflecteren is terugdenken, terugkijken op je (leer)ervaringen om te ontdekken hoe je in de toekomst je activiteiten en gedrag kunt verbeteren.

Je leert van je successen en je fouten!

Bij CKV, onderdeel van Kunstvakken 1, gaat het vooral om reflectie. We stimuleren leerlingen om (goed) te kijken of te luisteren (de kunstconfrontatie), om vervolgens een eigen visie en/of mening te formuleren. Daarna volgt nog een volgende stap: bij CKV stimuleren we leerlingen om die mening te communiceren met anderen.

In leerlingentaal:

- Wat heb je gezien?
- Wat vond je ervan?
- Waarom?
- Uitwisseling van ervaringen
- Eventueel herzien/aanpassen eigen mening

Zoals al eerder gezegd, is beschouwen vaak een onderdeel van reflectie. Beschouwen leren leerlingen in de basisvorming (althans als alle kerndoelen bereikt worden).

Bij CKV kunnen ze zich, met hun kennis uit de basisvorming, richten op de totaalbeleving van het kunstwerk of de voorstelling. Overigens is de kunstconfrontatie bij CKV vaak niet zo makkelijk te bekijken aan de hand van een model of kijkwijzer. Voor een schilderij werkt een kijkwijzer wel, maar een bezoek aan een tv-studio of tattoo-kunstenaar of een audio-tour wordt al moeilijker te beschrijven met een kijkwijzer. Dan werkt een serie goedgestelde vragen en het uitwisselen van ervaringen vaak beter. Reflectie kan altijd, en iedereen kan het.

CKV staat voor culturele en kunstzinnige vorming. Naast kunst is ook cultuur belangrijk, en dat is een heel wat diffuser terrein dan het gebied van kunst met een grote K dat we bij Kunstvakken 2 bekijken. En dan het woord vorming: dan denk je vooral aan reflectie, je eigen mening vormen, dialoog en discussie, en minder aan beschouwen, het ontleden van een kunstwerk.

Wanneer we de verschillende aspecten van reflectie binnen CKV op een rijtje zetten, krijgen we het volgende¹:

1. *Reflectie is verbonden aan ervaringen*

Reflectie bij CKV is altijd verbonden aan activiteiten, de keuze voor een culturele activiteit en de kunstconfrontatie vormen de kern van het vak. In de meeste gevallen zal het gaan om een ervaring die wordt ondergaan in de wereld van kunst en cultuur, maar het kan ook m.b.t. praktisch werk van de leerlingen zelf of dat van medeleerlingen (kunstdossier/presentatie).

2. *Reflectie veronderstelt kijken vanuit een zekere afstand*

Na het ondergaan, ervaren van de activiteit, gaat de leerling iets doen met z'n ervaring. Daarvoor moet je afstand nemen, en dat kan bijvoorbeeld met behulp van een kijkwijzer. Je gaat als het ware bij jezelf naar binnen, kijkt wat een kunstwerk met je doet, welke gevoelens worden opgeroepen, en waarom. Je stelt jezelf vragen.

3. *Reflectie veronderstelt een vergelijking*

Bij reflectie gaat het hier niet alleen om je eigen beleving, maar ook om die van anderen. Er ontstaat -in de klas of in groepjes- een dialoog met andere leerlingen. Leerlingen vergelijken ervaringen en discussiëren over verschillende meningen en/of oplossingen

4. *Reflectie veronderstelt generalisatie*

Leerlingen kijken nog eens naar hun mening over het kunstwerk (of het praktisch werk) en passen hun mening (eventueel) aan op basis van de discussie. In dit proces zit een ontwikkeling, leerlingen leren steeds beter om een verband te leggen tussen hun eigen ervaringen en die van anderen, en tussen hun huidige ervaring en eerdere ervaringen.

De docent, die meer ervaring heeft met reflectie, kan verbanden leggen met bijvoorbeeld kunststromingen of (eigen) ervaringen inbrengen die de mening van de leerling verder aanscherpen.

Krachtige leeromgeving

Leerlingen leren het best in een krachtige leeromgeving: een omgeving met verschillende onderdelen en aspecten, die in onderlinge samenhang worden aangeboden. De docent speelt een belangrijke rol bij het creëren van zo'n omgeving. Bij CKV gaat het daarbij om leren binnen én buiten de school, in culturele instellingen.

Bovendien onderscheiden we drie verschillende soorten activiteiten:

- receptief: kunstconfrontatie, dus naar theater, tentoonstelling, film, etc.
- actief of productief: zelf tekenen, dansen, toneelspelen, filmen, etc. als voorbereiding op de activiteit (workshops) of als verslaglegging (kunstdossier) of presentatie.
- reflectief: kritische beschouwing op het kunstwerk en de eigen ervaring/beleving

Bij actieve, receptieve en reflectieve activiteiten, doen leerlingen een beroep op verschillende vormen van leren en leren ze verschillende soorten kennis en vaardigheden. Door deze in samenhang aan te bieden ontstaat een krachtige leeromgeving, waarin leerlingen effectief en efficiënt kunnen leren. Dat pleit voor een combinatie van kijken naar, reflecteren op en kiezen voor een actieve presentatie. Het zal duidelijk zijn dat reflecteren niet (alleen) via taal hoeft te gaan. Door zelf actief bezig te zijn naar aanleiding van culturele activiteiten, reflecteren leerlingen op een andere manier dan d.m.v. taal. In sommige gevallen is een praktisch werkstuk dan ook een even goede of zelfs betere verwerking dan een geschreven verslag.

¹ Een bewerking van de componenten van reflectievaardigheden in de Katernen kunsteducatie 'Over actief, receptief en reflectief' (pag. 13) van het LOKV.

Bijlage II

REFLECTIE STIMULEREN BIJ CKV

1 Toon interesse in de leerling

Wees geïnteresseerd in alles wat je hoort en ziet
Stel de leerling centraal tijdens het gesprek
Luister scherp en actief
Verplaats je zoveel mogelijk in de leerling

2 Stel open vragen (wie, wat, waar, hoe, welke)

Wat vond je het leukste?
Waarom heb je deze activiteit gekozen?
Hoe reageerde het publiek?
Wie zou je volgende keer mee willen nemen, wie nooit? Waarom?
Waar ben je tevreden over?
Wat zou je volgende keer anders doen?
Hoe ging de samenwerking?
(Vorbereiding van het gesprek: bedenk onderwerpen/aspecten waar je wat over wilt weten en formuleer hierbij open vragen.)

3 Positieve instelling

Als je in een gesprek zowel positieve als negatieve dingen hoort, probeer dan in te gaan op het positieve dat de ander vertelt of laat zien/uitstraalt.
Maak de positieve opmerking door vragen concreet (waarom was dat onderdeelje toch nog leuk, waa om viel dat onderdeel mee).
Concentreren op de verborgen positieve opmerkingen (bijv. positieve ervaring tijdens voorbereiding).

4 Omgaan met bezwaren

Het uiten van een bezwaar (negatief) geeft uitdrukking aan behoefte.
Bijv.: 'Ik heb geen zin om van deze activiteit een verslag te maken' kan wijzen op een behoefte aan voorbeelden of begeleiding (bij de vorm van het verslag: foto, video, website, etc.).

5 Luister begripvol

Accepteer bevindingen van de ander, niet alles is leuk.
Maak van iets negatiefs iets positiefs, gebruik de ervaring bij het helpen zoeken van een leuke of passende vervolgopdracht of -activiteit.
Stel toekomstgerichte vragen (blijf niet hangen in negatieve sfeer):
Wat kun je hieraan doen?
Hoe kun je het de volgende keer aanpakken?
Hoe denk je dat je wel verder kunt?
Waar moet je nu op letten bij het kiezen van een volgende activiteit?

6 Vertrouwen krijgen

Vertrouwen krijg je door vertrouwen te geven.

7 Sfeer

Zorg voor een goede sfeer, wees enthousiast

Bijlage III

SAMENWERKINGSKAART

Voor samenwerken heb je elkaar nodig. Je moet afspraken maken, de taken verdelen en een planning maken. Die planning is belangrijk om op tijd klaar te zijn.

Schrijf alle activiteiten die jullie moeten doen op.

Zorg dat de taken goed en eerlijk verdeeld zijn.

Zorg dat je weet wat je moet doen.

Vraag aan je docent hoeveel tijd je in totaal hebt, dan kun je een goede planning maken.

Vul in:

Jullie namen:
Je activiteit of presentatie:

Wat moeten jullie allemaal doen?	Wie doet wat?	Wanneer moet het af zijn?
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
Check: Zijn de taken eerlijk verdeeld?		

Bij elke opdracht die je samen in een groepje doet, kun je een samenwerkingskaart gebruiken. Dan weet je altijd wat er moet gebeuren, door wie en wanneer.

Bewaar de ingevulde kaarten in je kunstdossier.

Bron: Full color

Bijlage IV

Interviewkaart

Je wilt iemand interviewen over je onderwerp of activiteit bij CKV.

Moet je nog een afspraak maken? Gebruik dan de afsprakenkaart of de telefoonkaart.

Vorbereiding van je interview:

Met wie heb je een afspraak gemaakt?	
Wie gaan er mee?	
Waar moet je zijn:	
Welke datum en welke tijd?	
Gebruik je pen en papier of ook een cassetterecorder?	
Hoe ga je erheen?	
Hoe laat ben je terug?	
Wat is het telefoonnummer van de docent voor het geval er iets misloopt?	

Welke vragen wil je stellen? Gebruik de vragenkaart.

Verdeel de taken:

Wie stelt de vragen? Wie helpt bij het vragenstellen? Wie schrijft de antwoorden op? Wie zorgt er voor de cassetterecorder? Wie maakt het verslagje van het interview? Wil je foto's of video-opnames maken: wie regelt een camera?	
--	--

Tijdens het interview

- Zorg dat je alles bij je hebt wat je nodig hebt: je vragenlijst, pen en papier of een cassette recorder, fototoestel.
- Zorg dat je op tijd bent (lieft 5 minuten van te voren).
- Stel jezelf even voor.
- Als je iets hoort wat je interessant vindt, vraag dan vooral verder.
- Ook als je iets niet begrijpt: doorvragen.
- Vraag naar folders, brochures en boekjes. Daarin staan dingen vaak overzichtelijk en makkelijk uitgelegd.
- Controleer of je op al je vragen een antwoord hebt.
- Bedank de persoon voor het interview.

Na het interview

Maak zo snel mogelijk na het interview een verslag. Hoe eerder je dat doet, hoe meer je nog weet. Kijk nog een keer naar je vragen: die moeten in het verslag beantwoord worden.

Tips

Je hoeft echt niet alle antwoorden helemaal op te schrijven. Schrijf alleen het belangrijkste op. Het is leuk om uitspraken op te schrijven. Dat heet een citaat. Een voorbeeld: 'Ik heb altijd DJ willen worden, omdat ik van muziek hou en omdat je dan echte muzikanten ontmoet'.

Bewaar deze kaart in je kunstdossier.

Bron: Full color

Bijlage V

WEBADRESSEN

Naast de al in het Hoofdstuk 5 genoemde mogelijkheden om ICT te gebruiken bij CKV en zelf informatie te zoeken over het aanbod in uw omgeving, treft u in deze bijlage een groot aantal webadressen die u verder helpen. De nadruk ligt op het 'interculturele aspect'.

Wereld aanbod

Ga naar een van de vele categorieën van de startpagina, via www.startpagina.nl.

Instellingen die zich specifiek richten op een 'wereld' aanbod.

www.kit.nl

Website van het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT). Zeer informatief en uitgebreid. Het museum is maar een van de onderdelen, KIT profileert zich als een kenniscentrum voor internationale samenwerking en interculturele communicatie, en wil op die manier bijdragen aan de ontwikkeling van kennis over en begrip voor andere culturen. Ook voor jongeren en docenten is er een uitgebreid aanbod aan projecten en educatieve ondersteuning. Ook biedt het KIT de mogelijkheid via de website info over een bepaald land (kunstuiting, traditie ed) te zoeken of via e-mail dan wel het reactieformulier aanvullende vragen te stellen. E-mail MuseumLibrary@kit.nl of kijk op de werkstukkenpagina.

www.wereldmuseum.rotterdam.nl/

In het Wereldmuseum Rotterdam staan ontmoetingen en 'cross culturele' inspiratie centraal. Het museum brengt eigentijdse en historische culturen via bijzondere tentoonstellingen en evenementen. Naast de tijdelijke tentoonstellingen is er een vaste collectie. Bij de tentoonstellingen worden speciale educatieve programma's voor het voortgezet onderwijs aangeboden. Op de website vindt u ook informatie over het programma van het inspannende Theater de Evenaar.

Samen met Museum Boijmans heeft het Wereldmuseum de website Wereldbeelden, www.wereldbeelden.kennisnet.nl/, ontwikkeld, speciaal voor CKV2 leerlingen, waarin kruisbestuiving tussen diverse culturen centraal staat. [zie ook 'good practice']

www.rasa.nl/

RASA is een wereldculturencentrum in Utrecht, dat kunst en cultuur uit alle werelddelen presenteert. Er vinden per seizoen ruim honderd concerten, theater- en dansvoorstellingen, literaire evenementen, lezingen en festivals plaats. Tevens is er een maandelijks wisselende expositie en zijn er regelmatig cursussen en workshops te volgen. Op de website een maandagenda en algemene informatie, zoals de mogelijkheid met CKV-bonnen te betalen.

Rasa open podium (2-maandelijks, steeds op zondagmiddag) biedt de mogelijkheid zelf op een officieel podium een dans, muziek of poëzie presentatie te geven, bijvoorbeeld aan het einde van het CKV jaar! Allerlei verschillende stijlen en culturen kunnen aan bod komen of een mengvorm van verschillende stijlen. Je moet wel een inschrijfformulier invullen en een demo of foto opsturen. Je kunt ook als publiek naar deze open podium middagen komen.

www.antenna.nl/imi/

Het Intercultureel & Muzisch Instituut te Nijmegen is een organisatie die zich richt op intercultureel leren en culturele verscheidenheid. Het instituut heeft een programma ontwikkeld dat via kunstzinnige vorming thema's zoals de multiculturele samenleving en racisme aan de orde brengt. Er worden veel verschillende workshops aangeboden (bijvoorbeeld conga/djembé, Afrikaans haarvlechten, muziekinstrumenten maken, Latijns-Amerikaanse percussie, oriëntatiecursus wereldmuziek, dansworkshops, meespeelconcerten, enzovoort, enzovoort.) Een groot deel van het programma kan op school worden aangeboden, voor groepen van variërende grootte en er is een uitgebreid CKV aanbod.

www.base.nl/gate/

De Gate Foundation in Amsterdam organiseert tentoonstellingen van wereldkunstenaars, maar is met name een 'kenniscentrum' op het gebied van niet-westerse kunst.

www.imagineic.nl/

Imagine Identity and Culture, beeldinstituut voor cultuur en migratie (Imagine IC) is de eerste culturele instelling in Nederland die cultuur en identiteit van migranten belicht vanuit hun eigen perspectief. Imagine IC nodigt migranten uit om in uiteenlopende activiteiten over hun geschiedenis en cultuur te vertellen. Van deze verhalen maakt Imagine IC tentoonstellingen, audiovisuele programma's en digitale producties.

www.lbr.nl/

Ieder jaar bundelt het LBR (Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie) de meest aansprekende theaterproducties en multiculturele activiteiten en manifestaties in haar Theaterlijst. De LBR Theaterlijst 2001/2002 staat op de website.

Wereldkunst – muziek

www.wereldmuziek.nl/

www.musiclinks.nl/

Wereldkunst – films & filmfestivals

Films zijn een laagdrempelige manier om kennis te maken met andere culturen. Ook in gewone bioscopen draait een keur aan multiculturele films, wanneer u de tijd neemt om tussen het Amerikaanse 'geweld' door te kijken. De vele filmfestivals bieden ook een ruime keuze aan internationale producties, met natuurlijk het Rotterdamse Filmfestival als topper op het gebied van het doorbreken van de Westerse 'blik'.

Voor bioscoopagenda's ga naar www.filmladder.nl/

Voor filmfestivals naar www.filmstart.nl/link/festivals.htm

Wereldkunst – festivals

Voor het 'uitbreiden' van de culturele kaart zijn festivals een aanrader bij een interculturele aanpak van CKV (1 en 2).

www.dunya.nl/

Het Dunya Festival is het oudste en grootste multidisciplinair kunstenfestival van Nederland, het vindt jaarlijks plaats in het park bij de Euromast in Rotterdam. Dunya is een tweedaags multicultureel openluchtfestival dat duizenden bezoekers trekt, met o.a. (wereld)muziek, poëzie, vertelkunst, straattheater en dans van over de hele wereld.

www.festivalmundial.nl/index.htm

Festival Mundial is een jaarlijks multicultureel festival, met de nadruk op muziek, georganiseerd in en rond Tilburg. Er is over een aantal weken verspreid een scala aan grote en kleinere activiteiten: een Festival Mundial in de Wijk, Festival Mundial in de Klas en het Festival Mundial tweedaagse slotweekend. Op deze site kunt u een verslag zien van deze activiteiten over 2001, en een aankondiging van het Festival voor 2002.

www.koorenhuis.nl/danskaravaan/index.htm

De Danskaravaan is een multicultureel dansfestival dat jaarlijks plaatsvindt, en waarin kleurrijke, niet-westerse dans centraal staat. In 2002 vond het plaats in september in Amsterdam, maar bekijk voor de meest recente gegevens de website.

www.elhizjra.nl/

El Hizjra is het centrum voor Arabische kunst en cultuur. Het organiseert ieder jaar een internationaal festival voor Arabische kunst en cultuur, in 2002 is dit van 23-30 september, in het Tropenmuseum in Amsterdam.

www.mixt.nl/

MIXT, Stichting voor interculturele projecten, is een organisatie die probeert om met muziekprojecten kennis, begrip en respect tussen jongeren in Nederland met verschillende culturele achtergronden te vergroten. MIXT richt zich vooral op jongeren van 12 tot 20 jaar. Om haar doel te bereiken organiseert MIXT tal van projecten, het bekendste project is het Racism Beat It Festival.

www.kwakoe.nl/

Het Kwakoe festival

De organisatie van het Kwakoe Zomer Festival is alweer druk bezig met de voorbereidingen voor het festival in 2003. Kwakoe Events zal samen met al haar vrijwilligers weer alles uit de kast halen om er een schitterend festival van te maken met vele hoogte punten, specials en surprises! Thema en ander nieuws over Kwakoe 2003 zal ter zijner tijd bekend worden gemaakt.

Kwakoe 2003 is van 5 juli tot en met 10 augustus.

www.zomercarnaval.nl/

Het zomercarnaval in Rotterdam

Elk jaar is er het Zomercarnaval in Rotterdam. Naast de straatparade is er de verkiezing van de koningin, de kleding, het instuderen van de danspassen, de muziek... In heel Nederland zijn groepen mensen bezig zich hierop voor te bereiden. De site is het hele jaar leuk! Er is een agenda waarin alle Zuid Amerikaans getinte evenementen staan. Er zijn tips voor leuke eettentjes, eetervaringen en recepten, er is de nieuwsbrief. En natuurlijk zijn er de feestervaringen, gebruiken en de bands.

Wereldkunst – Marokko

www.liacs.nl/~mchabab/marokkocult.html

Onderdeel van de Marokko website, een particulier initiatief. Onder 'Cultuur' veel linkjes m.b.t. cultuur en kunst, feestdagen, mode en ambacht.

www.arabisch.myweb.nl/arabischelinks.html

Leuke links over diverse onderwerpen. Laagdrempelig, ook over Marokkaanse keuken, bruidsmode, en lifestyle.

www.maghreb.nl/

Het Virtuele Huis van Marokko in Nederland. Weinig kunst, veel cultuur.

Wereldkunst – Turkije

www.digischool.nl/tu/nederlands/internetbronnen

De linklijst van het vaklokaal Turks van de digischool. Er is een linklijst naar Turkse Kunst, maar ook de andere Internetbronnen zijn goed en bruikbaar. U vindt links m.b.t. de Turkse keuken, muziek, poezie en literatuur, en geschiedenis.

www.collegenet.nl/vakken/vakken

De linklijst van het collegenet bij het vak Turks is interessant.

www.turkinfo.nl/nl/kunstencultuur/

Ga naar de rubriek 'Kunst en Cultuur'. Hierin treft u diverse agenda's, o.a. met informatie over muziek, kunst, theater, tentoonstellingen, feesten, enzovoort in Nederland. Sommige onderdelen zijn in het Turks.

www.lesartsturcs.com/

Mooie Engelstalige site over kunst en cultuur in Turkije, zowel traditionele als hedendaagse.

Wereldkunst – Suriname

www.surinamenu.nl

In de rubriek 'cultuur' vier degelijk uitgewerkte hoofdstukken over de in's en out's van Surinaamse muziekinstrumenten, kaseko muziek, hoofddoeken en houtsnijwerk.

www.sraga.com/indexmain.html

Suriname portal.

Wereldkunst – Afrika

www.africaserver.nl/

De Africaserver is de 'Virtuele toegangspoort tot Afrika'. Via de modules op de Africaserver kunt u meer informatie vinden over een bepaald onderwerp. Modules zijn bijv. Muziek & Dans, met een dagelijks (!) bijgehouden lijst van muziek en dansoptredens in Nederland en België. Ook is er een module Afrikaanse kunstenaars in Nederland, met een overzicht van 30 kunstenaars, met afbeeldingen van hun werk, biografie en contactadres. Ook bijzonder is het Virtueel Museum voor Hedendaagse Afrikaanse Kunst, inclusief internationale agenda, veel links en een geavanceerd zoekprogramma.

Bijlage VI

'MINDMAPPING'

Wat is mindmapping?

- Het is een eenvoudige en speelse techniek om ideeën in beeld te brengen;
- Het is visueel en verbaal en daarom gemakkelijk te onthouden;
- Beide hersenhelften worden ingezet: beelden (rechts) en woorden (links), niet lineair maar concentrisch en associatief;
- Het is een flexibele en persoonlijke manier, die ruimte geeft voor creativiteit;
- Er zijn geen foute of goede antwoorden;
- Je kan het op allerlei activiteiten toepassen: van een persoonlijk plannetje voor de vakantie tot een planning van welke activiteit je gaat doen voor CKV.

Mindmapping: Wat zijn de regels?

- Neem ruim papier, A3 of groter;
- Landscape, dus liggend;
- Zet in het centrum het onderwerp in woord en/of beeld;
- Teken vanuit dit centrum dikke hoofdlijnen, schijf/teken daar de associatie bij;
- Teken vanuit deze associaties zijtakken in dunnere lijnen, met nieuwe associaties;
- Gebruik één sleutelwoord per lijn/tak;
- Schrijf rechtop en duidelijk in blokletters;
- Gebruik veel symbolen, codes en tekeningetjes om je ideeën illustreren
- Gebruik kleur
- Maak uiteindelijk een gerichte selectie van alles wat is opgeschreven (omcirkelen, kleuren geven).

Bijlage VII

REFLECTIEGESPREK IN EEN GROEP

Dit werkblad kun je gebruiken voor het reflectiegesprek met je groepje. Je werkt met z'n vieren, er zijn vier rollen:

1. De verteller: de leerling die vertelt over zijn/haar CKV-activiteit.
2. De vragensteller: zij/hij vraagt naar meer informatie over de activiteit.
3. De gespreksleider: zij/hij verdeelt de taken en let op de tijd.
4. De notulist: zij/hij maakt aantekeningen van het gesprek/bedient cassette- of videorecorder.

Verdeel voor elk gesprek de rollen.

Wissel elk gesprek van rol.

Beoordeel de activiteit in onvoldoende/voldoende/goed of geef een cijfer.

Ronde I

Totale tijdsduur:	10 minuten
Verteller	
Vragensteller	
Gespreksleider	
Notulist	
CKV-activiteit	
1. Vertellen over de activiteit	3 minuten
2. Vragen over de activiteit: wat heb je gedaan	3 minuten
3. Vragen over wat er is geleerd: wat heb je geleerd en wat is je eigen mening	2 minuten
4. Afsluiting: kort verslag notulist	2 minuten
Beoordeling:	

Ronde II

Totale tijdsduur:	10 minuten
Verteller	
Vragensteller	
Gespreksleider	
Notulist	
CKV-activiteit	
1 Vertellen over de activiteit	3 minuten
2 Vragen over de activiteit: wat heb je gedaan	3 minuten
3 Vragen over wat er is geleerd: wat heb je geleerd en wat is je eigen mening	2 minuten
4 Afsluiting: kort verslag notulist	2 minuten
Beoordeling:	

Ronde III

Totale tijdsduur:	10 minuten
Verteller	
Vragensteller	
Gespreksleider	
Notulist	
CKV-activiteit	
1 Vertellen over de activiteit	3 minuten
2 Vragen over de activiteit: wat heb je gedaan	3 minuten
3 Vragen over wat er is geleerd: wat heb je geleerd en wat is je eigen mening	2 minuten
4 Afsluiting: kort verslag notulist	2 minuten
Beoordeling:	

Ronde IV

Totale tijdsduur:	10 minuten
Verteller	
Vragensteller	
Gespreksleider	
Notulist	
CKV-activiteit	
1 Vertellen over de activiteit	3 minuten
2 Vragen over de activiteit: wat heb je gedaan	3 minuten
3 Vragen over wat er is geleerd: wat heb je geleerd en wat is je eigen mening	2 minuten
4 Afsluiting: kort verslag notulist	2 minuten
Beoordeling:	

